

DIDAKTIKA

Terminologija

- Pojem didaktika → grškega izvora (didaktikos)
- Didactos → učljiv
- Didaskein → učiti, poučevati
- Didaskalos → učitelj

Didaktika je relativno samostojna znanstvena disciplina v okviru ped. Znanosti. Zanima jo izobraževanje

Didaktika kot veda

Odprta, interdisciplinarna, evolucijska, relativno samostojna, dinamična in dialektična

Znanstvene komponente didaktike: predmet raziskovanja, raziskovalne metode, sistemska soodvisnost, znanstveno izrazoslovje

Didaktika obravnava vprašanja izobraževanja, poučevanja in učenja

Makrosocialna raven

učni načrti, cilji, zakonodaja, institucionalni pogoji

Mikro raven

učni proces

RAZVOJ DIDAKTIČNE MISLI

1. Doba naravnega poučevanja: demonstracije, posnemanje
2. Besedna komunikacija; starejši pripovedujejo mlajšim-prenos na mlajše generacije.
3. Pisna komunikacija; pojav prvih šol
4. Stari Grki poznajo strukturo vzgojno-izobraževalnega procesa, učni program, šolski sistem, učenca, učitelja (sofisti – 1. plačani učitelji v stari Grčiji). Sofisti razvijejo program PAIDEA, ki je osnova:
 - TRIVIUMU (otroke so poučevali: gramatiko, retoriko, dialektiko)
 - KVADRIUMU (aritmetika, geometrija, astronomija,glasba)
5. Stari Rimljani razvijejo tristopenjski sistem izobraževanja: osnovno, srednje, visoko.
6. Iznajdba tiska (Gutenberg), 1450 - dostop do pomembnejših znanstvenih in umetniških izkušenj.
7. 17. st. – J. A. Komensky (1592-1670): utemeljitelj osnovne šole, zahteva
 - splošno šolsko obveznost za vse, ne glede na spol in stan
 - OŠ naj bo elementarna – otroci vstopajo v šolo brez predznanja
 - OŠ =šola materinščine – učni jezik naj bo materinščina (prej latinščina)
 - Utemeljitelj razredno – urnega – predmetnega sistema (pri tem je gledal na dogajanje v družbi: tekoči trak)
8. 18. st. – realke, strokovne in vajeniške šole
9. J. Dewey (1859-1952) = oče aktivne delovne šole
10. Pojav komunikacijske didaktike
11. Didaktika pred novimi izzivi.

OSNOVNI DIDAKTIČNI POJMI

1. UČENJE

- Učenje je resna človekova aktivnost pridobivanje znanja, razvijanje spretnosti, sposobnosti, navad, oblikovanje osebnosti.

- Učenje je relativno trajna in svojevrstna sprememba posameznika (ko se učimo, se spreminjamo) obnašanje, vedenje pod vplivom predhodnih izkušenj.

- Ni le skladiščenje in zadrževanje informacij

• **Pri učenju je pomembno:**

- da učenje predstavlja za učence iskanje
- eksperimentiranje (poskušanje)
- pomembno ga je osredotočiti, kaj naj išče
- verifikacija (vrednotenje, ocenjevanje)

če je vse to vključeno (so vsi 4 pogoji izpolnjeni), lahko trdimo, da je učenje ustvarjalni proces

Kje poteka učenje?

- Učenje poteka povsod: - NARAVNO (narativno) – pridobivamo si izkušnje, gledamo, posnemamo ----znanje, pohvala, darilo
- - IZOBRAŽEVALNO: v šoli. Je posebej osmišljeno, poteka po načrtu/programu, izvajajo ga za to usposobljeni ljudje.

2. POUČEVANJE

Poučevanje je poklicno ukvarjanje s podajanjem učne snovi v šoli (splošna opredelitev - SSKJ)

• **Poučevati pomeni:**

- prenašati učno vsebino, vrednote, izkušnje na dojemljivo raven učenca
- učence spodbujati
- učence smotno voditi v njihovem učenju in celostnem razvoju

• **Smisel poučevanja:**

- pomagati
- spodbujati učence pri njihovem čimbolj samostojnem in ustvarjalnem delu

• **Poučevanje je:**

- * transmisija (poudarek samo na PRENOSU znanja)
- * transakcija (sodelovanje učencev) --- transformacija (oblikovanje osebnosti)

• **Pogled na poučevanje**

- Poučevanje in učenje v preteklosti je potekalo kot prenašanje izkušenj, skupno življenje mladih in odraslih
- Razvoj družbenega življenja, večanje informacij je povzročilo potrebo po posebni artificialni (umetni, nenaravni) obliki učenja - pouku - načrtnem poučevanju.

Opozorilo:

Naravno učenje s pomočjo posnemanja (konzervativno okolje) se ne ujema vselej s tistim, kar ponuja poučevanje. Poučevanje (didaktika) NI identično z učenjem (psihologija) – za uspešnost moramo združiti znanje obeh (psih. + did.).

Dileme, ki so se pojavile s poučevanjem:

1. odnos med zorenjem in razvojem, med učenjem in poučevanjem
Zorenje (maturacija) je biološko pogojeno, sorazmerno pasivno spreminjanje, učenje pa spodbujajo zavestne notranje in zunanje potrebe ter še zlasti posameznikova lastna aktivnost.
2. odnos med družbenimi potrebami po izobraževanju in vzgajanju in učnimi zmožnostmi ter željami učencev

Funkcije poučevanja:

- pri informativnem učenju pri povprečnih in učno manj zmožnih učencih, posebej če gre za težje vednosti in spoznanja (k racionalizaciji in kvalitetnemu znanju prispevamo s poučevanjem)
- pri formativnem izobraževanju, pri razvijanju kognitivnih, emocionalnih, hotenjskih in drugih sposobnosti in spretnosti. Gre za poznavanje globinskih struktur, vrednotenje dimenzije učne vsebine, logičnih odnosov, tehnik posploševanja, problemskosti, komparativnosti, aplikativnosti,...
- pri usposabljanju mladih za samoizobraževanje (kako rabiti učne vire, biti kritičen do njih, manipulacije z različnimi instrumenti) --- učenje učenja

- pri interpretacijski, poučevalni pomoči – brez te lahko učenci spregledajo večino vrednotnih sestavin učne vsebine, brez katerih ni vzgojnega učenja in poučevanja.

3. **POUK**

Pouk je izjemno pestra, večdimenzionalna interakcija najrazličnejših subjektivnih in objektivnih, individualnih in socialnih, snovnih in osebnih učnih situacij.

$$\text{POUK} = \text{UV} + \text{SU} + \text{SI} + \text{AK}$$

UV – učna vsebina (zelo pomembna)

SU – stanje učencev (pozitivno zdravje – da smo fizično in telesno zdravi, motivacija – voljnost sodelovanja)

SI – situacije (kraj, čas – pred božičem, urnik, socialni odnosi – sodelovanje, tekmovanje)

AK – akcijske učne oblike in metode (delo v skupinah, samo razlaga ali tudi razgovor)

Namen pouka:

- spodbujati samostojno in aktivno učenje
- smotrno in načrtovano socializiranje, kvalificiranje in personaliziranje mladih
- ohranjanje in nadaljnje razvijanje izbranih obče kulturnih in civilizacijskih dobrin

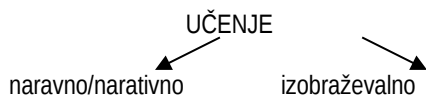
Pouk je sintezni pojem (skupek več enakovrednih dejavnosti), ki vključuje 3 enakovredne temeljne dejavnosti:

- poučevanje,
- učenje in
- vzgajanje,

ki so vezane na delovanje poučujočega in učečega učitelja in učenca.

Pouk je načrten (ker poteka po učnem načrtu), organiziran (poteka npr. od 8h do 12h po notranji organizaciji) in smotrno/smiseln proces (ima nek cilj), ki ga usmerjajo zanj usposobljeni ljudje (učitelji), v zato urejenem okolju (dovolj velike, svetel,...).

Pri pouku poteka učenje. Učenju znotraj pouka na ravni izobraževanja pravimo izobraževalno učenje.

Za izobraževalno učenje je značilno, da je teoretično (v ozadju imamo neko teorijo), zavestno, namerno (ima cilj) in običajno zelo zahtevno.

Rezultat izobraževalnega učenja je:

- poglobljeno znanje in dobro razvite sposobnosti
- razvijanje višjih oblik mišljenja

Naloge pouka:

- Materialne:**
Gre za pridobivanje znanja, seznanimo se z določenimi dejstvi (odklon: **didaktični materializem**)
- Funkcionalne:**
Razvijanje številnih in raznovrstnih sposobnosti in spretnosti (če pretiravamo z razvijanjem spretnosti: **didaktični formalizem**)
- Vzgojne:**
Izoblikovanje osebnosti (odklon: **indoktrinacija**)

Primer: vozniški izpit:

- materialne – predavanja
- funkcionalne – vožnja (obvladati moramo teorijo)
- vzgojne – dober voznik (čut za odgovornost)

Primer: dober učitelj:

- materialne – široko splošno znanje, solidno znanje iz posameznih področij
- funkcionalne – spretnost poučevanja, delo v skupini, interesiranost učencev, spretnost dela z učenci
- vzgojne – motiviranje, odnos do učencev, razumevanje, tolerantnost.

Temeljne naloge pouka (segajo na 4 področja):

- telesno zdravstveno področje: zdravstveno higienske, biološke, rekreativne in vzgojno-izobraževalne vsebine (ŠV, Spoznavanje okolja)
- intelektualno področje: informativno-deklarativne, formativne vsebine, samoizobraževalne naloge (matematika, likovna, jezik...)
- socialno-moralno področje: razvijanje in kultiviranje moralne zavesti, čustev in vrednot ter interesov (etika, ki se po malem kaže v vseh predmetih)
- estetsko-umetniško področje: razvijanje estetske senzitivnosti, kritičnosti in ustvarjalnosti (glasba)

IDEAL: Celovita osebnost, ki naj bo razvita na kognitivnem, konativnem in psihično-motoričnem področju.

Vrste pouka:

Klasifikacija po različnih kriterijih:

- šolske stopnje (osnovnošolski, srednješolski, visokošolski)
- zmožnosti, posebnosti učencev (npr. pouk za otroke s posebnimi potrebami)
- vsebina (pouk po učnih predmetih)
- notranja organizacija (razredni (en učitelj za vse predmete), predmetni)
- nameni, ki jih s klasičnim, rednim poukom ne moremo uresničevati (dopolnilni, kombinirani, epohalni pouk, izbirni pouk, dodatni pouk)

1. Dopolnilni pouk

Nudi posebno učno pomoč učencem, ki učnih ciljev med rednim poukom ne morejo zadovoljivo obvladati (šibkejša zmožnosti, tempo, nesamostojnost, bolezen,...)

Odperta vprašanja:

- Diagnostika učnih težav (pogosto krpanje učnih vrzeli, premalo individualnosti)
- Čas (zaradi koncentracije učencev)
- velika skupina (učitelj jih nauči, kako se učiti)

Podaljšan pouk ob koncu šolskega leta – priprava na popravni izpit.

Potrebno je ugotoviti, zakaj otrok ne more slediti pouku!

2. Dodatni pouk

Pomaga učencem, da spoznavajo in razvijajo svoje zmožnosti in nadarjenosti, samozavest, veselje do raziskovanja, ustvarjanja...

Namen:

- usmeriti učence v globlje dojetje učne vsebine
- transfer (prenos znanja iz enega v drugo področje)
- večja zahtevnost

Odperta vprašanja:

- čas (najti prazen prostor na urniku)
- način izvajanja (skupinsko, individualno delo, metoda reševanja problemov, učenje s teksti, delo z računalnikom)
- usposobljenost učiteljev (učitelj mora biti več del s takimi učenci)

3. Izbirni pouk

Kaže se v izbirnih predmetih.

Z njim:

- večja demokratizacija družbenega prostora (družba zaupa posamezniku, da si sam izbere tiste predmete, ki so za njegov razvoj najpomembnejši)
- vpliva na poklicno orientacijo (usmeritev k temu, kaj želimo mi v bodoče početi)

Kaže se v zadnjem triletju devetletke (najmanj 2- največ 3 izbirne predmete; pogoj: da se jih prijavi za isti predmet najmanj 15).

Vrste izbirnih predmetov:

- Obvezno izbirni
- Fakultativni pouk (učenec jih lahko izbere, niso financirani, ocene se ponavadi ne vpisujejo v spričevalo--> individualni prispevek)

4. Kombinirani pouk

Kombiniran oddelek je oddelek, ki ga sestavljata dva ali več razredov – poučuje pa en učitelj.

Poučevanje različno starih otrok : različen program = druženje razredov

Razlogi:

- Manj prebivalcev v vaškem okolju
- Zmanjšana nataliteta

Organizacija dela:

- zunanja = druženja razredov ---- večja samostojnost učencev (problem ko pridejo na matično šolo: večje skupine, niso se navajeni toliko družiti).
- notranja (did.-met. Vprašanje) = odvisna od učitelja, njegove didaktične kulture, pristopa k delu, strokovnega znanja...---- učitelj delo usmerja

Uspeh dela v takem oddelku je odvisen od:

- Učinkovite rabe časa
- Učiteljevega odnosa do dela
- Navajanja učencev na učinkovito učenje in samostojno delo

5. Epohalni pouk

Pouk po epohah (obdobjih), namenjen je celostnemu dojetju učnega predmeta (poudarek na celostnem dojetju vsebine). Učni predmeti ne nastopajo drug poleg drugega, temveč drug za drugim (2 meseca samo didaktika, sledi izpit; nato 2 meseca samo pedagogika, sledi izpit,...). Razširjen pri izobraževanju odraslih, v strokovnih šolah, v Waldorfskih šolah (ker ta šola po svoji snovi teži k vsebinski koncentraciji).

ZNAČILNOSTI POUKA

1.) Pouk kot socialna komunikacija in interakcija

Pouk je poseben komunikacijski proces. Pri komunikaciji je lahko v ospredju:

- a) *posredovanje sporočil*,
- ki jih je potrebno razumeti in si jih zapomniti (konzumni vidik), ali
 - ki omogočajo delovanje oz. uporabo znanja (instrumentalni vidik komunikacije)

Taka komunikacija (če je v ospredju znanje) je zunanja, formalna oznaka pouka, premalo upošteva dialog, različnost poslušalcev, osebni vidik, vodi v učno storilnost in konkurenčnost.

- b) *Celokupnost odnosov* (bolj pomembno), ki jih v procesu komuniciranja sproži medsebojno sovplivanje učne vsebine, učencev in učiteljev. Gre za medsebojno akcijo oz. interakcijo učenec – učitelj – učna vsebina.

Učitelj – učenec, učenec – učenec, učenec – učna snov.

2.) Kompleksnost in strukturnost pouka

Pouk je izjemno kompleksna dejavnost, v kateri se prek učnih ciljev, vsebin in postopkov združujejo pestre in zahtevne dejavnosti učiteljev in učencev ter ostalih dejavnikov pouka.

Opozorimo le na osrednje klasifikacijske vidike pouka:

- socialni: interakcija vsaj treh subjektov, učencev z vsemi individualnimi posebnostmi, učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev, kakor tudi staršev
- družbeno-politični: raznovrstni lokalni, strankarski in ideološki oziri ali celo pritiski na šolo
- akcijski: poučevanje, učenje, vzgajanje
- psihološki gnoseološki: mišljenje, doživljanje, motivirano ravnanje
- intencionalni: učni cilj, obsegajoč vse razvojne segmente mlade osebnosti
- vsebinski: didaktična transformacija, redukcija in koleracija izjemno kompleksnih učnih predmetov in drugih vsebin
- didaktični: struktura učnega procesa in učne ure, raznovrstne učne strategije, didaktična načela

- organizacijsko-metodični: učne metode, socialne učne oblike, učna tehnologija

3.) Dialektičnost pouka (odnos med tem, kaj učenec že ve in kaj se mora še naučiti)

Poučevanja in učenja ni mogoče preusmeriti na preprosto in nekonfliktno skupno ali individualno učno delovanje.

Pri pouku se lahko pojavljajo naslednja nasprotja ali celo protislovja med:

- vodečo učno vlogo učitelja in samostojnostjo učencev
- poučevanjem in učenjem
- tradicionalizacijo in aktualnostjo učnih vsebin in nalog pouka
- izjemno hitrim naraščanjem znanja in vodenjem ter omejenimi učnimi zmožnostmi učencev
- učenčevim aktualnim in perspektivnim razvojnim stadijem(?)
- socialno, kolektivno učno organizacijo in individualno naravo učenja
- enotnostjo učnih načrtov in individualnimi potrebami, interesi, zmožnostmi učencev
- učenčevim subjektivnim in objektivnim učnim položajem (posameznikovo počutje v skupini, kako ga skupina doživlja)
- nasprotnimi političnimi in idejnimi učnimi pričakovanji

4.) Znanstvenost pouka

Pomeni, da pouk v svoji osnovi sledi neki znanosti.

Kaže se kot:

1. znanstvenost učnih ciljev in vsebin
2. znanstvenost oz. zakonitost učnega poteka (počasi učence uvedeš od lažjega k težjemu).

Pri pouku potekajo determinirani in stohastični (ne dovolj znanstveno utemeljeni) procesi. Zaradi prisotnosti stohastičnih procesov se pouku oporeka znanstveni značaj. Na to pa vplivajo naslednji pogledi:

- poučevanje in učenje poteka slučajno (vloga načel, pravil, vodil, metodološka zapletenost opazovanja pouka)
- delo v šoli poteka pogosto rutinsko, priučeno, zgolj po učiteljevi privajenosti in osebni afiniteti, po njegovi subjektivni teoriji, brez ustreznega upoštevanja pedagoških didaktičnih in psiholoških zakonitosti v ozadju
- poučevanje je bolj v sferi umetnosti kot pa znanosti
- poučevanje narekuje pedagoški takt (Herbart), učiteljeva intuicija in inspiracije

5.) Procesnost pouka

Pouk je nek proces, ki se počasi odvija. Učenci si vsega znanja ne morejo pridobiti naenkrat, ampak je za to potreben daljši proces.

Proces je dinamično zaporedje različnih stanj in stadijev, gibanje, dogajanje, soodvisnost, interaktivnost, borba nasprotij...

Procesnost je pri pouku pomembna in terja, da segajo učni cilji in vsebine:

- v globlje odnose učnih vsebin
- v interaktivne procesne odnose z ostalimi dejavniki poučevanja in učenja (metodičnimi, medijskimi)
- z učenci, njihovimi izkušnjami i potrebami

6.) Problemskost pouka

Zanima nas problemskost, ki vpliva na pedagoške, psihološke, didaktične in druge vidike poučevanja in učenja. Vpliva na sam moment učenja in poučevanja.

Problemov se lotimo:

- z identificiranjem (problemsko jedro)
- izdelava načrta, ki vsebuje različne vsebinske, metodološke in druge vidike dela in reševanja (problemske situacije so lahko enostavnejše ali zahtevnejše)

Pogovor: postavljanje vprašanj zakaj?, kako?, čemu? ---- takšna vprašanja nas navajajo k razmišljanju in utemeljevanju / argumentaciji.

VZGOJA

vzgoja = izobraževanje se povezujeta

Vzgoja pri pouku je organiziran proces, s pomočjo katere se oblikujejo pozitivne lastnosti posameznika, stališča, pogled na življenje in svet, moralne, delovne in družbene vrednote.

Vzgoja = proces oblikovanja osebnosti. Vzgoja pri pouku je tesno povezana z izobraževanjem.

4. IZOBRAŽEVANJE

Pouk = izobraževanje in vzgajanje.

IZOBRAŽEVANJE: - pridobivanje dejstev, podatkov
- razvijanje sposobnosti, spretnosti
- poudarek na kognitivnem momentu

VZGAJANJE: - poudarek na čustveno – emocionalnem področju
- vrednota

FILM: INTEGRIRANI POUK (v okviru ene učne enote se kažejo vsi različni predmeti)

Pogovor o zimi – smučanje – gibanje med palicami oz. ovinkanje.

Prvi razred 9-letke (6 let stari otroci). Pedagoški delavki sta bili dve: učiteljica in vzgojiteljica. Zanju je pomembno, da se dopolnjujeta oz. sodelujeta pri načrtovanju pouka, pri izvajanju pouka in v ocenjevanju / vrednotenju svojega dela in dela učencev.

Predmet: priprava na pisanje črk – slovenski jezik.

Napake: raba pomanjševalnic, jezik, tekmovanje med učenci (kazanje na napake svojega sošolca).

Izobraževanje je:

- sistematično organiziran in načrtovan proces pridobivanja znanja, sposobnosti (spretnostno področje) in navad (čustveno – doživljajsko področje)
- je zavestno
- poteka sistematično (po ustaljenem redu)
- tisti, ki ga načrtujejo, so racionalni
- nudi različne vrednote
- interakcija oz. polimorfna (raznolična) komunikacija med spoznavajočim subjektom in objektom spoznavanja (Strmčnik, 2000)
- ni le informiranje, temveč je formativno razvijanje kognitivnih (spoznavnih), konativnih (čustveno doživljajskih) in psihomotoričnih (spretnostnih) moči (da zna te informacije uporabiti na različnih področjih) izobraževanje je procesno spreminjanje celotne osebnosti (ko se posameznik izobražuje, se tudi spreminja).
- Je proces, katerega rezultat je IZOBRAZBA (neko duševno vsebinsko bogastvo, ki je bistveni del naše duševnosti – Gogala, 1933), ki nas pripelje do stopnje izobraženosti

Izobraženost je kvaliteta človeka, ki se kaže v znanju, sposobnostih in osebnostnih lastnostih.

V vsakdanjem govoru pomeni, da je izobražen tisti, ki ima za seboj temeljito šolanje, višjo poklicno kvalifikacijo ali pripada uglednejšemu stanu.

Kaj vse vpliva na izobraževanje:.

- BDP: finančni moment
- Tradicija

Glede na vsebino je izobraževanje:

- splošno: humaniziranje človeka, usposabljanje za samostojnost, avtonomijo; je
 - podlaga strokovnemu in poklicnemu izobr. ter samoizobraževanju
 - namenjeno je vsem
 - OŠ
- strokovno (poklicno): usposabljanje, kvalificiranje za poklicno delo
 - strokovne šole
 - srednje poklicne šole

- univerzitetno izobraževanje

GINNAZIJA? – je splošno izobraževanje, a ni namenjeno vsem; ni strokovno izobraževanje (pripravlja za študij na univerzi, a ne pripravlja na poklicno delo).

Vrste izobraževanja

1. institucionalno (poteka v instituciji):
 - namerno, sistematično, organizirano
 - pomembno didaktično osmišljeno (usmerjeno po nekih določenih pravilih)
2. neinstitucionalno (ne poteka v instituciji):
 - nenamerno, stihijsko
 - običajno ni didaktično osmišljeno

Strukturne sestavine izobraževanja in izobrazbe:

- vednosti – teoretični vidik izobraževanja
- znanje – praktični vidik
- sposobnosti
- spretnosti

1. Vednosti

K vednosti uvrščamo dejstva, podatke, spoznanja – značilno je, da so namenjene razumevanju človeka, kritičnemu reagiranju. Gre za teoretično vedenje. Vednosti je več na področju družboslovja in humanistike.

Znanje ne sega le v kognitivno (spoznavno), temveč tudi v psihomotorično sfero. Znanje v didaktiki je razumljeno v smislu vedenja. Pojmujemo ga kot sistem znanstvenih posplošitev z informativnim in praktičnim namenom.

2. Znanje

Znanje ne sega le v kognitivno (spoznavno), temveč tudi v psihomotorično sfero. Znanje v didaktiki je razumljeno v smislu vedenja. Pojmujemo ga kot sistem znanstvenih posplošitev z informativnim in praktičnim pomenom.

Nivoji znanja so zelo različni: ko ga ocenjujemo, ugotovimo, da ni vedno na istem nivoju pri enem otroku, zato lahko govorimo o različnih **ravneh znanja** (sledijo si po zahtevnosti):

- mehanično** (skromno razumevanje – zelo šibko znanje; nam odgovori, vendar ne zna pojasniti zakaj je tako in je včasih premalo za pozitivno oceno)
- reproduktivno** (preprosto razumevanje; nekaj se naučiš na pamet in zelo skromno to tudi razumeš)
- produktivno** (poglobljeno razumevanje: veš opredelitev in stvar tudi razumeš – KONVERGENTNO MIŠLJENJE: mišljenje, katerega rezultat je 1 odgovor, ne postavi nas v širši kontekst))
- ustvarjalno** (uvid, videnje novih vprašanj: veš zakaj – DIVERGENTNO MIŠLJENJE: poleg 1 pravilnega odgovora je možen še kakšen))
- metakognicijsko** (zavedanje spoznavnih procesov – se zavedaš, kaj si naredil dobro / slabo, kritičnost, omejitve...)

3. Sposobnosti

So celovitost danih in pridobljenih psihofizičnih zmožnosti za uspešno izvajanje neke dejavnosti.

Lahko so:

- kognitivne** (so sposobnosti nekega določenega uvida; dobro reševanje MAT nalog, razumevanje besedila, INTELIGENTNOST)
- psihomotorične** (gre za povezavo spoznavne in motorične plati; pisanje, risanje, plavanje)
- emocionalne** (sposobnost vrednotenja, vživljanja – EMPATIJA; slednje je za učitelja zelo pomembno)

Za delovanje osebnosti morajo biti razvite vse 3 sposobnosti.

Kje je izvor, da smo takšni kot smo?

- ali je to dispozicije, vzgoja ali okolje

- nativisti dajejo prednost dednosti
- empiristi dajejo prednost okolju in vzgoji
- v resnici pa vpliva vse troje ☺

4. Spretnosti

Pridobljene so s smotnim, postopnim, sistematičnim vedenjem, da bi mogli neko dejavnost čim bolj avtomatizirano (ne razmišljaš, ampak kar avtomatsko to delaš; npr. pišeš) opravljati.

Vsaka spretnost se mora začeti razvijati:

- s poznavanjem cilja in razumevanjem
- pomembna je zavestna aktivnost, motiviranost, čustvena angažiranost

VEDNOSTI in ZNANJE – teoretično

SPOSOBNOSTI in SPRETNOSTI – praktično

Potrebni sta obe komponenti (najbolje je, da teoretično znanje takoj realiziramo v praksi; npr. medicina in zdravstvo)

5. VZGOJA

Je organiziran proces, s pomočjo katere se oblikujejo

- pozitivne lastnosti posameznika,
- stališča,
- pogled na življenje in svet
- ter moralne, delovne in družbene vrednote.

Vse to pa vpliva na OBLIKOVANJE OSEBNOSTI.

Odnos izobraževanje – vzgajanje

Teh dveh pojmov ne moremo povsem razlikovati, težišče je na enem ali drugem. Šilih opozori na razlike:

- človek se izobražuje dokler živi, vzgajanje odraslih je vprašljivo
- pri vzgoji gre predvsem za vrednote, pri izobraževanju pa za znanstvena spoznanja
- izobraževanje je praviloma samoodločujoče, vzgajanje je pogosteje od zunaj vrinjena in vodena
- pri izobraževanju so posredniki učne vsebine, pri vzgoji pa je glavni vzgled
- izobraževanje meri predvsem na razum, vzgoja pa na čustva

Izobraževanje – spoznavna komponenta

Vzgajanje – poudarek na čustveni komponenti

Odnos učenje – izobraževanje

Učenje v širšem smislu je nenamerno, neciljno, nezavedno (naravno, spontano). Vsebina učenja je bolj praktična, manj zahtevna enostavnejše vedenje, spretnosti, navade. Učenje v okviru institucionalnega izobraževanja je zavestno, ciljno, sistematično (tako učenje poteka v instituciji institucionalno učenje).

Pri pouku poteka izobraževalno učenje. Tisti, ki se izobražuje, se ne le uči, ampak tudi hodi v šolo, na predavanja, na izpite.

6. ŠOLA

OSNOVNA ŠOLA

Je elementarna izobraževalna ustanova, ki daje osnovno in splošno izobrazbo in vzgojo vsem otrokom, ki so sposobni za šolanje in predstavlja splošno izobraževalno osnovo za vsako nadaljnje šolanje.

Pri nas je OŠ hkrati OBVEZNA ŠOLA; zanjo so značilne lastnosti osnovne šole, pa tudi težnja po združevanju enakosti in različnosti.

Z vidika ustanavljanja delimo šole na:

A) JAVNE (JŠ)

Šola, ki jo je ustanovila država (srednja šola) ali občina (OŠ) in jo tudi financira. VIP (vzgojno-izobraževalni proces) na tej šoli je za vse otroke brezplačen. JŠ je odgovorna za vzgajanje in izobraževanje in ne sme biti pod vplivom posameznih strank, cerkva ali drugih svetovno nazorskih skupin.

B) PRIVATNE (ZASEBNE) (PŠ)

Šola, ki ni niti državna niti javna, ustanovi jo lahko domača fizična ali pravna oseba. Zgleduje se po javnem šolskem sistemu in je pod nadzorom državnih inšpekcij. Financira se tudi iz javnih sredstev, prilagajanja obeh sistemov, šolnina (plačujejo jo starši).

PŠ delimo na:

- NADOMESTNE (koncesija – dovoljenje za delovanje, spričevala imajo javno veljavnost)
- DODATNE (nimajo koncesije, ni spričevala; kdor želi, lahko upravlja potem izpite na kateri iz javnih šol in tako dobi spričevalo).

V Slo.: Valdorfska šola v Lj. (privatna nadomestna šola)

Namen privatnega šolanja je v konkurenci in kvaliteti in je ponavadi šolnina. V svetu se privatne šole financirajo iz šolnine in donacij.

ŠOLSKI SISTEM

- čas trajanja stopenj izobraževanja
- storilnost, ki se kaže v prisotnosti učencev v šoli, zahteve pri pouku, postavljenih standardih - ki se lahko preverjajo:
 - **interno** (številčne ocene in opisno ocenjevanje)
 - **na nivoju države** (eksterno preverjanje, matura)
 - **na nivoju različnih mednarodnih raziskav** (TIMSS, PISA, PEARLS)

7. UČITELJ

Tisti, ki učne cilje, vsebino in učno tehnologijo usklajuje in prilagaja učencem ter o učnem procesu neposredno odloča in zanj odgovarja

Njegovi temeljni nalogi sta: izobraževanje in vzgajanje.

Nastopa v treh vlogah: človek, strokovnjak in državni uslužbenec.

Pri učitelju sta posebej pomembni:

- ZGLED** (do vseh moramo biti pravični, delovati moramo čim bolj profesionalno; če ti nekaj pričakuješ od učencev, moraš to zahtevati tudi od sebe, npr. zamujanje)
- AVTORITETA**: za učenca smo človeška (ali znamo realno odreagirati) in strokovna (korekten odnos) avtoriteta. Avtoritarnost – gre za neko slepo pokorščino (tako in nič drugače). Avtoriteta – razumno spoštovanje.)

Poklicne sposobnosti in lastnosti učitelja:

- humanost** (pozitiven človeški odnos do učenca)
- razumevanje** (znaš razumeti učenca)
- tolerantnost in strpnost** (ne smeš kričati)
- učiteljeva pozitivna pedagoška naravnost** (zaupanje v otroka in njegove sposobnosti: če mu ne gre, ne smemo reči, da mu to nikoli ne bo uspelo)
- kritičnost** (poveš otroku, kaj je naredil dobro, kaj manjka, kaj mora dopolniti, izboljšati, opraviti)
- sposobnost vživljanja/empatije**

Naloge učitelja:

- pouk v matičnem razredu
- mentor pri interesnih dejavnostih
- mentor pri raziskovalni nalogi
- mentor pri šolskem časopisu
- mentor pripravnikom

- razrednik
- vodja tima
- mentor študentom na praksi
- ravnatelj

Vloga razrednika:

- administrativne naloge (beležiš prisotnost/odsotnost, pišeš obvestila o uspehu)
- pedagoške naloge: a) preprečevanje problemov
b) reševanje problemov (ravnanje z zrcem soli – znaš zrelo presoditi, kako v situaciji ravnati)
- prihajaš v stik s starši na govorilnih / pogovornih urah (po predpisu moraš imeti 1-krat mesečno skupne govorilne ure in 1-krat tedensko posamezne govorilne ure; pogovorne ure skupaj z učencem – se pogovorijo, kakšne težave ima učenec, zakaj ne napreduje, kako težave odpraviti):

Vloga ravnatelja:

- vodi delo učiteljskega zbora
- skrbi za razvoj šole
- prisostvuje pri vzgojno-izobraževalnem delu učiteljev
- skrbi za povezovanje šole z okoljem
- skrbi za zagotavljanje mentorstva pripravnikom
- skrbi za stalno strokovno izobrazbo učiteljev
- opravlja druge naloge, ki jih določa statut šole in zakoni s področja šolstva

8. UČENEC

je udeleženec v VIP-u, si pridobiva izobrazbo ob sistematičnem poučevanju učitelja in s samostojnim učenjem.

Komunikacija med učencem in učiteljem:

lat. b.: communicatio naznanilo, sporočilo

Komuniciranje = cikel, dvosmeren proces, ki povezuje vsaj 2 človeka (oddajnik, sprejemnik). Komuniciramo z:

- besedami – 7%
- kvaliteto glasu – 38%
- telesom (drža, kretnje, obrazna mimika) – 55%

Pri komunikaciji je pomembno:

- poslušanje** (pomembno; ni pomembno, da le slišimo, ampak tudi razumemo)
- povratna informacija**

Allan ugotavlja, da človek komunicira s 5 čuti, pri čemer pripada:

- 75% vidu (lažje si zapomniš stvari, če jih vidiš)
- 13% sluhu
- 12% dotiku, okusu, vonju

STRUKTURNI ELEMENTI POUKA **(nekaj, kar pri pouku nastopa)**

- **učenec**
- **učitelj**
- **učni cilji**
- **učna vsebina**
- **učna tehnologija**

Potrebni so vsi elementi, da pouk lahko poteka. Pouk poteka vedno v določenem okolju.

Didaktični trikotnik po Poljaku:

Didaktični štirikotnik:

o **UČNI CILJI:**

- vključujejo vzgojno in izobraževalno komponento
- so sestavni del splošnega učnega planiranja
- so najpomembnejši regulator pouka

Učni cilji kot formalna normativna kategorija označujejo predstavo o izobraževalnih in vzgojnih namenih ne le učnih vsebin, namreč celotne učne organizacije.

»Kdor ne ve točno, kar pravzaprav hoče, se ne sme čuditi, če pride slednjič čisto nekam drugam!« (R. F. Mager) – torej moramo imeti izoblikovane učne cilje, da se nam to ne zgodi.

Na njihovo oblikovanje vplivajo:

- različna filozofska stališča o družbi in posamezniku
- ekonomski položaj družbe
- kulturna razvitost družbe (ali ima izobrazba v neki družbi vrednost/težnjo)
- položaj posameznika v družbi (njegova vloga)
- odnos družbe do posameznika

DODATEK:

Zapisani so v:

1. nacionalnem učnem načrtu (je enoten za vso Slovenijo)
2. letna priprava podroben učni načrt razdeli na posamezne sklope
3. priprava posameznih sklopov (ciljno – vsebinsko povezana celota)

sovpadajo z 1 tednom
4. v sprotni pripravi so cilji najbolj natančno opredeljeni
 v sprotni pripravi se moramo držati nacionalnega učnega načrta

STOPNJEVANJE (graduiranje) UČNIH CILJEV:

1. Splošni učni cilji (smotri, smernice, smerne linije, vodeče ideje)

- usmerjajo VIP v celoti
- zapisani so v abstraktnih formulacijah
- predstavljajo relativno trajne vrednote, pomembne za družbo določenega prostora in časa)

2. Vmesni (delni) učni cilji

- so predmetno področni in predmetni učni cilji
- zapisani so relativno splošno, usmerjajo delo učiteljev, avtorjev učbenikov, načrtovalcev učne tehnologije
- predstavljajo prehod med splošnimi in natančnimi cilji

3. Operativni učni cilji

- so izhodiščna točka za različno učno delovanje učiteljev in učencev
- imajo osnovo v učnociljni teoriji
- zanje je značilna jasnost, konkretnost zapisa, predvidena merila za minimalne učne rezultate.

Značilnosti operativnih učnih ciljev:

- vsebina, procesi in ravnanje so opisani v konkretni, enopomenski obliki (nariši, povej, primerjaj, pokaži,...)
- procesi in rezultati pouka so predvideni in preverljivi s pričakovanim konkretnim ravnanjem in vedenjem
- cilji so pregledno, konsistentno in hierarhično razporejeni, običajno po pomembnosti in obveznosti
- iz formulacije ciljev so razvidni potrebni pogoji za njihovo realizacijo in pomoč, ki jo bo učenec potreboval
- razvidna so merila za minimalne učne rezultate.

Delo v skupini: pregled učnega načrta

Naslov »opredelitev predmeta« - to so splošni UC

Naslov »splošni cilji« - to so vmesni UC

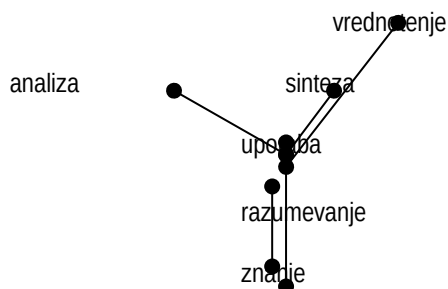
Taksonomija – gre za neko klasifikacijo (razvrstitev) po kriterijih

Izdelala jo je skupina strokovnjakov pod vodstvom B. Blooma. Glavni namen sestavljalcev taksonomije je bil pripraviti dosleden sistem, ki bi olajšal sporazumevanje o ciljih in poučevanju. S taksonomijo naj bi bolje razumeli zvezo med učnimi izkustvi, ki jih dajejo učni postopki in med spremembami, da katerih pride pod njihovim vplivom v učencih.

Taksonomija ciljev za kognitivno področje

1. **ZNANJE:** učenci spominsko usvojijo dejstva, podatke, definicije, si jih zapomnijo in jih obnovijo v približno taki obliki, kot so jih dojeli; Osnovno razumevanje smisla (npr. formula za Pitagorov izrek, kdaj je bila industrijska revolucija,..)
2. **RAZUMEVANJE:** učenci razumejo smisel in bistvo sporočila. Učenec pove s svojimi besedami, pojav razloži.
3. **UPORABA:** učenec na osnovi splošnih pravil, formul, zakonitosti, principov, rešuje nove probleme, ki mu jih predložimo; transfer (kar že znamo, lahko porabimo tudi drugje), že usvojena splošna znanja.
4. **ANALIZA:** učenci so sposobni razstaviti neko sporočilo v sestavne dele tako, da postanejo jasni odnosi med sestavinami in njihova organizacija v celoto.
5. **SINTEZA:** učenci združujejo razne elemente v novo celoto, ki je doslej ni bilo. Do izraza prihaja učenčeva ustvarjalnost, originalni izdelki, konvergentno (vzpodbuja do 1 pravilni odgovor, npr. "Kje je rojen Prešeren") in divergentno (vzpodbuja več različnih možnih odgovorov) mišljenje
6. **VREDNOTENJE (evalvacija):** gre za izrekanje sodb o vrednosti določenih idej, argumentov, izdelkov, rešitev glede na izbrane kriterije, ki so lahko zunanji (so objektivni kriteriji) ali notranji (subjektivna ocena).
 ogledaš si predstavo – lahko jo vrednotiš po notranjih/zunanjih kriterijih

Madaus je ugotavljal, kako se ti cilji kažejo po zaporedju:

Taksonomija vzg.-izobr. ciljev za konativno (čustveno doživljajsko ali emotivno) področje:

1. **SPREJEMANJE:** učenec se zave obstoja določenih pojmov
2. **REAGIRANJE:** učenec ni le opazovalec na določenem področju, ampak je aktiven, nekaj dela (npr. bere), ukrepa
3. **USVAJANJE VREDNOT:** učenec začne nekaj pozitivno vrednotiti, bodisi na podlagi lastnih izkušenj ali sprejme vrednotenje iz okolice
4. **ORGANIZIRANJE VREDNOT:** vrednote je potrebno organizirati, določiti njihove medsebojne odnose in ugotoviti, katere vrednote so pomembnejše
5. **RAZVOJ CELOVITEGA ZNAČAJA:** vrednote se organizirajo v notranje skladen, celovit sistem in usmerjajo celotno ravnanje posameznika (to obdobje je karakterizacija)

Taksonomija ciljev za psihomotorno področje:

- VELIKI TELESNI GIBI:
 - gibi gornjih udov
 - gibi spodnjih udov
 - gibi več delov telesa hkrati

- DROBNI KOORDINIRANI GIBI:
 - zaporedje gibov
 - gibi rok, prstov
 - koordinacija oči in rok (pisanje, branje)
 - koordinacija ušes in rok (poslušanje, zapisovanje)
 - koordinacija rok, nog in oči

- NEBESEDNO SPOROČANJE:
 - mimika
 - kretnje rok
 - gibi vsega telesa

- GOVORNE SPRETNOSTI:
 - oblikovanje glasov
 - govorno oblikovanje besed
 - govorno oblikovanje daljših tekstov
 - koordinacija besed in kretenj

o UČNA VSEBINA

Pojem je izredno širok, predstavlja vsa raznovrstna sredstva, s katerimi vzgajamo in izobražujemo (Strmčnik).

Snov ----- didaktična transformacija ----- učna vsebina

Pomembna interakcija: vsebina – cilj – učenec – metoda
(znanost – znanstvena disciplina, šola – predmet).

Pri pouku se prepletajo:

- znanstvena spoznanja (MAT, SO, SJ)
- umetniške vrednote (LV, GV)
- tehnične dejavnosti (LV, TEHNIKA, SO)
- psihomotorične dejavnosti (ŠV, MAT – merjenje, JEZIK)

Strukturne sestavine učne vsebine:

- **ELEMENTARNO**
 - ima več pomenov
 - v smislu kategorialne teorije je elementarno posamezno, konkretno, enostavno in odnosi, ki tvorijo smiselno celoto, v kateri se skriva refleks splošnega
 - elementarno nastaja z delitvijo učnih vsebin na osnovne pojme
 - elementarno razkriva in omogoča spoznati sestavljeno
 - primer: višina Triglava, rojstni datum in kraj F. Prešerna.
- **FUNDAMENTALNO**
 - je neka ali manjša celota bistvenih delov (elementarnega) in zahtevnejših odnosov med njimi, za učenca pa je fundamentalno temeljno vedenje, spoznanje ali izkušnja
 - s fundamentalnim označujemo zlasti logične posplošitve: zakone, pravila, načela, definicije, temeljne vrednote, metodološke postopke,...
- **STRUKTURNO**
 - zanimanja za ta pojav je pospešil J. Bruner
 - okrog strukture oz. logične strukture se hierarhično razvrščajo vsebinski deli

- struktura je torej nekaj prvinskega ter globlje in adekvatnejše izraža naravno stanje
- vprašanja za sestavljavce učnih načrtov: kako naj bo učna tema grajena, logična soodvisnost med njimi, pojmi, ki jih je potrebno obvladati,...

Namembnost učnih vsebin:

Učne vsebine so:

- **teoretično izobraževalne** (kognitivne); z njimi bivanje razlagamo
- **vzgojno-socializacijske** (afektivne); z njimi bivanje doživljamo
- **praktične** (pragmatične); z njimi bivanje obvladujemo

Didaktična transformacija:

Znanstvenih vsebin ni mogoče avtomatično presaditi v pouk, zato je pomembna transformacija. To pomeni, da je potrebno znanstveno vsebino prilagoditi vzg.-izobraževalnim namenom, pri čemer moramo upoštevati:

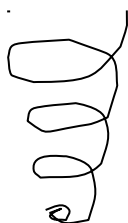
- znanstvenost učne vsebine (stvarno-logični vidik)
- učenca (psiho-pedagoški vidik)

Kako je učna vsebina strukturirana v učnem načrtu?

Pristopov je več:

1. **LINEARNO (sukcesivno) STRUKTURIRANJE UČNE VSEBINE:**
 - deli učne vsebine se med šolskim letom v enem ali več razredih nizajo drug za drugim oz. se ne ponavljajo
 - tak način je zelo ekonomičen; v relativno kratkem času predstaviš veliko stvari
 - vendar pa tak način zahteva temeljito in intenzivno učenje
 - upoštevana je znanstvena sistematičnost.
2. **KONCENTRIČNO STRUKTURIRANJE UČNE VSEBINE:**
 - učne vsebine se razvrščajo v obliki koncentričnih krogov
 - primerne vsebine, ki dopuščajo razpon od enostavnega k sestavljenemu, od bližnjega k daljnemu
 - veliko je ponavljanja
 - lažje prehajanje na nove vsebine – obuditev povezav
 - problem: kako določiti koncentre (osnovo znanja) in od kod naprej nadaljevati?
3. **SPIRALNO STRUKTURIRANJE UČNE VSEBINE:**
 - več pozornosti linearnim logičnim osem
 - previdna do obsega učne vsebine in odvečnega ponavljanja

Cilji: učenci spoznavajo učne vsebine brez preprek

Odnos vsebina – cilj (sta tesno povezana)

- vsebina je v celoti cilj
- del vsebine ima neposredno ciljno vrednost, je torej cilj sama po sebi, delno pa ima vsebina posredno, funkcijsko ciljno vrednost
- vsebina je v celoti le objekt didaktične interakcije in sama po sebi nima neposredne ciljne vrednosti

o UČNA TEHNOLOGIJA

Omogoča :

- učinkovitejše posredovanje znanja
- učenci dobijo konkretne in jasne zaznave o zunanjem svetu

V razvoju učne tehnologije govorimo o treh ravneh:

- učna tehnologija kot vložek v tradicionalni obliki pouka (npr. grafoskop)
- učna sredstva in pripomočke uporabljajo tudi učenci – učenci postajajo aktivnejši, učitelj postaja organizator učnega procesa (npr. učbenik)
- multimedijijski pristop – služi za komunikacijo med učenci in različnimi viri informacij; učitelj kot mentor je tisti, ki motivira učence in vrednoti delo.

ARTIKULACIJA UČNEGA PROCESA

Stopnjevanje ali artikulacija pomeni:

- razčlenjevanje
- strukturiranje
- urejanje učnega procesa na postopne delne etape

Kaj je predmet artikuliranja?

- Vsebinska učna enota, ki jo razumemo kot načrtovano, v sebi sklenjeno manjšo ali večjo učnovsebinsko celoto, ki razpade na vsrto logično zaokroženih manjših didaktičnih situacij = VSEBINA
- Učna ura = ČAS

Kaj je učna ura?

je določena časovna enota, ki je nastala pod vplivom predmetno-urne organizacije pouka (Komenski). V SLO traja 45 min. pristop k trajanju postaja čedalje bolj fleksibilen (Nizozemska – učna ura traja 60 min; fleksibilen pristop je potreben predvsem v nižjih razredih).

Analiza učnih stopenj

1. uvodna stopnja učnega procesa
2. pridobivanje novega znanja in razvijanje sposobnosti ter spretnosti, utrjevanje
3. preverjanje in ocenjevanje

1. UVODNA STOPNJA UČNEGA PROCESA

- seznanjanje učencev kaj, zakaj in kako se bomo učili; antropološki moment
- ponovitev predznanja; gre za ozaveščanje, obujanje, preverjanje domačih nalog
- motiviranje, vplivanje na samozaupanje učencev, premagovanje predsodkov; včasih so potrebna tudi presenečenja

Pomembno je, da učitelj učne cilje strukturira kot sistem praktičnih učnih nalog, čim bolj problemsko, povezano z izkušnjami učencev.

2. OBRAVNAVANJE NOVE UČNE VSEBINE TER RAZVIJANJE SPOSOBNOSTI IN SPRETNOSTI

Temeljne naloge:

- informiranje
- formiranje (razvijanje sposobnosti, spretnosti)
- vzgajanje (oblikovanje odnosa do predmeta, oblikovanje osebnosti)

a) Obravnava nove učne vsebine

PROCESNO MOTIVIRANJE: uvodno, procesno poudarjanje bistvenega in težiščnega v učni vsebini, sodelovanje učencev, vzpodbujanje k postavljanju vprašanj, zadovoljstvo.

INFORMIRANJE IN FORMIRANJE: miselni razvoj pri učencih poteka od enaktivne (veliko si pomagamo z nazornostjo – stvarna nazornost) preko ikonične (gre za didaktično nazornost) do simbolne ravni.

Spoznavanje: - induktivno (mlajši učenci)
- deduktivno (starejši učenci)

Od učitelja je pomembno:

- Pomemben je prehod od konkretnega k splošnemu, bistvenemu (kar je večkrat težava)
- Poudarjen govor, razlikovanje med pojmi
- Končen povzetek
- Formulacija bistva (ki je odvisna od razvojne stopnje)

PREVERJANJE: matičnost preverjanja je predvsem v pridobivanju vedenja in znanja ter v razvijanju sposobnosti in spretnosti.

b) Utrjevanje vednosti in znanja

Utrjevanje je podaljševanje oblikovanja pojmov (velja predvsem za vednosti) in drugih posplošitev, ki se kaže kot: - nadaljnje poglobljanje

- dopolnjevanje
- preizkušanje

Namen utrjevanja: - trajnost naučenega
- izpopolnitvena (znaš uporabiti v praksi), izrazna, aplikativna vrednost

Vrste utrjevanja:

- Ponavljanje – priklic v zavest, utrjevanje fizioloških sledi v kontekstu možganov (verbalne naloge)
- Vodenje, motorično ponavljanje – kaže se v spretnostih in sposobnostih (formalne naloge)
- Praktična raba

Kraj utrjevanja: - šola (pod vodstvom učitelja, ki pove le bistvo)
- dom (individualni stil, ritem; DN, ko se učimo)

Uspešnost utrjevanja:

- Motiviranost in aktivnost učencev (moment učenca)
- Točnost zaznav (moment učitelja)
- Nerazumevanje učne vsebine
- Metodični potek
- Časovni potek

3. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE

OCENJEVANJE – samostojna stopnja učnega procesa z lastno specifično didaktično funkcijo, ki ne sovпада niti s preverjanjem niti z utrjevanjem, čeprav je po svoje preverjanje in utrjevanje.

PREVERJANJE ZNANJA - Je proces, s katerim ugotavljamo, ali je usvojeno znanje postalo trajna sestavina učenčevega spomina.

* Dokimologija: veda o preverjanju in ocenjevanju

Nameni preverjanja:

- Ugotavljanje, ali so učenci dojeli učno vsebino; če ne, zakaj ne
- Diagnosticiranje z namenom, da se ne kopičijo vrzeli z razumevanjem

- Metarefleksija učiteljevega dela
- Vzgojni vpliv: učna disciplina, sodelovanje, samokritičnost, delovna kultura, manj kampanjskega učenja.
- Na učno vsebino deluje selektivno, usmerja na bistvo znanja, razvija kriterije, kaj je vredno in treba znati
- Omejuje prednost ocenjevanja

Značilnosti preverjanja znanja:

- Je sestavni del poučevanja in učenja
- Temelji na obnavljanju pojmov, njihovih zvez in povezav, ki se jih je učenec naučil
- Učenci dobijo povratno info. o svojem delu

*Edukacijsko preverjanje in ocenjevanje: povezati poučevanje, preverjanje, utrjevanje in ocenjevanje v neločljivo celoto.

Preverjanje znanja je lahko:

- Procesno – neprestana povratna informacija med samo obravnavo učne vsebine. Usmerjeno je na potek učenja, na delne učinke.
- Finalno – ob koncu obravnave, k sklepnim rezultatom, k razumevanju celote. Ali so učenci razumeli učno temo ali sposobnost kot celoto.

Oblike preverjanja:

- Posredne – te so pridobljene z učiteljevim skrbnim opazovanjem, kako učenci sodelujejo, odgovarjajo, pišejo. Pomembna je tudi mimika učencev. Ta opazovanja so opozorilo, kam usmeriti razlago in nato preverjanje.
- Neposredne – 1. USTNO PREVERJANJE (uporabljamo ga pri procesnem sprotnem preverjanju)
 2. PISNO PREVERJANJE (primernejše za zaključene učne teme)
 3. PRAKTIČNO PREVERJANJE (povezano z uporabo znanja; tukaj lažje odkrivamo mehanično znanje in izboljšujemo kakovost).

OCENJEVANJE je merjenje znanja, spretnosti, navad, sposobnosti in prizadevanj učencev. Merjenje opravljamo s posebnimi oblikami (ustno, pisno) in sredstvi, ter z dogovorjenimi znaki (ocene).

atributivne ocene: MU, U, ZU (LV, GV, ŠV, GOSP, TEH)

Ocenjevanje je vedno vpeto v pouk kot celoto in ob učnih načrtih sodoloča:

- kaj se poučuje in uči
 - kako se poučuje in uči
- določa torej kakovost pouka.

Kdaj je dopustno ocenjevanje:

Takrat, ko sta izpolnjena predhodna pogoja: PREVERJANJE IN UTRJEVANJE.

Namen ocenjevanja:

- informativnost prehod iz razreda v razred
- selektivnost prehod iz osnovne v srednjo šolo in na univerzo
- represivnost kakšna je upravičenost strahu, listanje po redovalnici
- pedagoški in motivacijski nameni učenci si želijo priznanj, pozitivne ocene

Sestavine ocenjevanja:

- znanje ali spoznavna komponenta. Kaj pa je znanje? Gre torej za kakovostne in informativne sestavine znanja, temeljne pojme, logično os, strukturo učne vsebine.
- Praktična komponenta – se pravi sposobnosti in spretnosti, v ospredju je uporaba in aplikacija.
- Vrednotna komponenta kaže, koliko so bile zaznane in doživete vrednote spojene z učno vsebino
- Motivacijsko-emocionalna komponenta – zanimanje za učni predmet, občutek dolžnosti, prizadevanje
- Genska komponenta (nadarjenost za predmet)
- Objektivna komponenta (možnosti za učenje).

VRSTE ZNANJA:

- DEKLARATIVNO – podatki, dejstva, prepričanja, mnenja in bolj kompleksna vsebinska znanja (razlage...)

- PROCEDURALNO – postopki za uporabo znanja v določenih procesih. Izkazuje se z ustreznimi praktičnimi aktivnostmi.
- KONDICIONALNO (strateško) – gre za ugotavljanje, kdaj, kje in zakaj uporabiti proceduralno in deklarativno znanje (načrtovanje, kombiniranje strategij):

Karakteristike ocen:

- Veljavnost ocene je toliko večja, kolikor celovitejša je, od tega je tudi odvisna prognostičnost
- Zanesljivost oz. točnost, če se v nespremenjenih pogojih ponovno potrdi.
- Objektivnost, če ocena izraža predmet ocenjevanja.
- Občutljivost – pokažejo se razlike v znanju.

Veljavnost ocenjevanja

- Prognostična ali napovedna veljavnost: ali lahko na osnovi ocen oz. rezultatov napovemo uspeh v nadaljnjem šolanju.
- Posledična veljavnost: gre za posledice, učinke, ki jih ima določena vrsta ocenjevanja na učenje in pouk (npr. učenci se učijo drugače, če pričakujejo naloge izbirnega tipa kot če bodo morali odgovore sami oblikovati).

Načini ocenjevanja:

- USTNO OCENJEVANJE (spraševanje)
- PISNO OCENJEVANJE
- PRAKTIČNO OCENJEVANJE.

**V pravilniku je zahteva, da mora učitelj pridobivati ocene na različne načine (pisno, ustno). Čez celo leto mora učenec dobiti 6 ocen (3 pisne in 3 ustne).

USTNO OCENJEVANJE (spraševanje):

- Najstarejši način
- Poteka po modelu vprašanj - .odgovor
- Pomembna je kakovost vprašanj in postavitev problemskih situacij
- Primerno za številčno in opisno ocenjevanje
- Nanj vpliva:
 - odnos učitelj – učenec (simpatija, antipatija)
 - miselni in drugi vzorci učitelja (dobesedna reprodukcija – ali ti mora učenec povedati odgovor točno tako, kot si ti povedal, ali lahko s svojimi besedami))
 - sistem znakov učitelja (geste, prikimavanje – tako nam učitelj pomaga)
 - različne verbalne sposobnosti, besedni zaklad in spomin učencev(socialno okolje, spol učenca)
 - učenčeva spretnost spreminjanja vprašanja (učitelj postavi vprašanje, učenec ne zna in odgovarja na nekaj drugega)

PISNO OCENJEVANJE:

- _Podlaga za oceno so pisno izdelki učencev
- Vsak pisni izdelek je dokumentacija (ga lahko še enkrat pogledamo)
- Učenci dobijo enaka in enako težka vprašanja
- Ni obremenjeno z odnosom učenec – učitelj
- Večja resnost
- Je zelo ekonomično (vsi pišejo v 1h, kar nam pri spraševanju ne uspe)
- Napovedati je potrebno vsaj 1 teden prej (učenci v 1 tednu ne smejo pisati več kot 2 testa)

* Znanje, ki je visoko statusno (pomembno), se ocenjuje pisno.

Oblike pisnega ocenjevanja:

- kontrolna naloga: oblika objektiviziranega načina ocenjevanja. Zajema krajši obseg in globino snovi, omogoča hiter in objektivni način pridobitve ocene.

- naloge objektivnega tipa: podobne so testom znanja, vendar ne upoštevajo vseh merskih karakteristik.
- Ugotavljajo predvsem učenčevu osnovno razumevanje znanja
- Težje ugotavljajo njegovo globino
- Vprašanja v nalogah objektivnega tipa so: - **ODPRTEGA TIPA** (tukaj lahko učenci celoviteje izrazijo svoje znanje)
- **ZAPRTEGA TIPA** (vsebujejo več modalitet; zelo malo učenčevega izražanja, ker izbira med tem, kaj je dano; obnavljanje; ugibanje)

Naloge zaprtega tipa:

- Naloge dopolnjevanja: nakazani odgovor je potrebno dopolniti. Te naloge so rešljive na podlagi asociacijskega znanja (Žareča žica izžareva toploto in _____).
- Alternativne naloge: terjajo pritrdilni ali nikalni odgovor na neko trditev. Tu je največja možnost ugibanja (Ameriko je odkril K. Kolumb. DA NE).
- Izbirne naloge: učencem ponujajo več odgovorov, med katerimi je le eden pravilen. Večja je sorodnost nakazanih odgovorov, bolj silijo učence k razmišljanju (a, b, c možnost).
- Naloge povezovanja in urejanja: sestavljene so iz dveh ali več kolon podatkov, ki jih učenci urejajo in povezujejo. Kolikor več logičnih odnosov je vgrajenih vanje, toliko bolj aktivirajo učenčevu razmišljanje.

Prednosti nalog zaprtega tipa:

- Zajemajo večji obseg učne vsebine in s tem dober pregled nad učno snovjo.
- Hitrejše, racionalnejše ocenjevanje.
- Večja zbranost učencev.
- Več samostojnosti učencev.

Pomanjkljivosti nalog zaprtega tipa:

- Manj je samostojnega izražanja učencev.
- Poudarek je na obnavljanju in ugibanju.
- Niso upoštevane individualne posebnosti učencev.

Naloge odprtega (esejskega) tipa:

- Poudarek je na vrednotenju znanja.
- Spodbujajo razumevanje učencev.
- Osredotočijo se na bistvo.
- Pomembno je interpretiranje podatkov, dokazovanje, reševanje problemskih situacij.
- Formuliranje povzetkov.
- Poudarek na osebno izražanje, ne samo na osnovnem znanju; naš pogled.
- praktično ocenjevanje: učenci pretvorijo teoretično znanje v operativno znanje oz. ga preverijo na praktičen način – z delom. Pomembno je razumevanje, na osnovi tega pa uporaba znanja. Uporabno je na različnih področjih (TEH, ŠV, GLA, MAT, jeziki – plakati,...)

Zahteve pri ocenjevanju znanja:

- natančna obnova učne snovi (iz učbenika, iz zapiskov, ki so nastali po učiteljevi razlagi)
- količina zapomnjenih podatkov
- dobesečna obnova definicij
- razumevanje snovi
- raba usvojenega znanja v novih primerih
- učenčev kritičen odnos do snovi
- lastni pogledi in razmišljanja učenca
- povezovanje znanja z drugimi predmeti
- učenčevu navajanje novih primerov o obravnavani snovi.

****SOLO TAKSONOMIJA (pomembna je pri ustnem spraševanju)**

- temelji na bolj celostni oceni ravni razumevanja
- uporabna pri ocenjevanju kakovosti učenčevih odgovorov na odprta vprašanja.

Glavne stopnje solo taksonomije:

Primer: Zakaj je običajno več dežja na morski strani pobočja?

1. PREDSTRUKTURNA – PRIPRAVLJALNA STOPNJA: še ni pravega znanja (Odg.: Ker pade več dežja na morski strani).
2. ENOSTRUKTURNA STOPNJA: učenec upošteva en vidik (Odg.: Ker pride veter z morja najprej do tega pobočja).
3. VEČSTRUKTURNA STOPNJA: učenec pozna več vidikov, jih še ne zna povezati in pravilno razložiti (Odg.: Veter prinese vlago z morja; ko jo odda, je nima več za drugo pobočje).
4. ODNOSNA STOPNJA: učenec poveže pomembne vidike, vendar le za dano situacijo (Odg.: Ko se vlažen zrak z morja dviga po pobočju, se ohlaja in oddaja vlago, ki se kondenzira in povzroči dež. Ko pride do druge strani pobočja, pa je veter že suh).
5. ABSTRAKTNA STOPNJA: učenec poveže in razume razne vidike, zna jih prenesti na druge situacije, ker razume princip ali zakonitost na abstraktni ravni (razloži pojav kot v prejšnjem primeru, vendar poudari, da je učinek odvisen od reliefa, T, širših podnebnih razmer; zna napovedati, kaj se zgodi v spremenjenih razmerah).

OBLIKE OCENJEVANJA:

- številčno
- opisno

Obe obliki imata skupno ozadje, to je spremljanje učenčevega napredka s prilagojenim sistemom ocenjevalnih postopkov, tehnik in instrumentov. Sledi različni zapis ocene.

1. ŠTEVILČNO OCENJEVANJE

- temeljna namera tega ocenjevanja je eksaktno merjenje učenčevega znanja, njegove storilnosti
- ima pozitivne (motivacija) in negativne plati (tekmovanje, pomanjkanje individualizacije, učenje za oceno,...).

Prednosti in pomanjkljivosti številčne ocene	
hitra, globalna predstava o učenčevem uspehu	podrobnosti so zakrite
lažja primerjava ocen	skromna individualizacija

2. OPISNO OCENJEVANJE

- bližje vrednotenju
- znanje in sposobnosti razčlenjujemo, opozarjamo na pomanjkljivosti, poiščemo vzroke zanje, razkažemo izboljšave.

Kaj so opisni kriteriji?

- s pomočjo opisnih kriterijev preverjamo realizacijo ciljev in standardov znanja
- pri njihovi pripravi izhajamo iz učnega načrta
- služijo za povratno informacijo tako učitelju kot učencu.

Postopek priprave opisnih kriterijev:

- določitev področja (npr. govorno, pisno sporočanje, utemeljevanje pri matematiki,...)
- določitev kriterijev (npr. tekoč govor, sodelovanje v pogovoru,...)
- priprava opisnikov – deskriptorjev, ki so opisi kakovosti dosežkov na posamezni stopnji.

****Vrste opisnih ocen:**

- sprotne opisne ocene (učitelj jo beleži sproti k učenčevim pisnim izdelkom), zraven so napisane tudi točke; učitelj pa jo predstavi staršem na govornih urah
- opisna ocena ob koncu semestra
- zaključna opisna ocena.

**Negativni znaki opisnih ocen: starši in učenci jih ne vzamejo resno; starši si ne znajo pojasniti teh opisnih ocen in je lahko zanje potem, ko pridejo številčne ocene, prevelik šok.

* Drugo triletnje: ob številčni oceni je tudi opisna ocena.

Napake pri ocenjevanju:

- halo učinek – na oceno poleg znanja neupravičeno vpliva splošno mnenje o učencu, njegove prejšnje ocene
- logična napaka - podobno ocenjujemo stvari, za katere menimo, da so si po logiki sorodne
- učinek prvega vtisa – povzroči, da učenca tudi pozneje ocenjujemo tako kot prvič
- vpliv stereotipov in predsodkov – na ocenjevanje pretirani vplivajo npr. spol, socialni izvor, zunanost,...
- osebna enačba – pretirana strogost ali popustljivost
- prilagajanje vzorcu – učitelj prilagodi kriterij razredu, skupini, letniku. Z motivacijskega vidika je to ugodno, z vidika objektivnosti pa ne.

Odnos med eksternim in internim ocenjevanjem:

- interno ocenjevanje: učiteljevo spremljanje znanja in ocenjevanje
- eksterno ocenjevanje: naloge se sestavijo zunaj šole, vse šole pišejo naenkrat ob približno enakih pogojih (NPZ – nacionalno preverjanje znanja: ne vpliva na vpis v SŠ, MATURA).

* Za vpis v SŠ so pomembne ocene 7 – 9. razreda; če je več učencev z istimi točkami, pogledajo število točk na NPZ in priznanja.

DIDAKTIČNA NAČELA (principi)

Kaj so načela?

Načelo je pojasnjeno kot izhodišče, vodilo, osnovno pravilo, smernice.

V logičnem pogledu označujejo posplošitve nekih spoznanj in izkušenj, ki so veliko manj obvezujoča kot zakon, a fleksibilnejša kot pravila.

Razumemo jih kot kriterije, napotila, smernice za ravnanje človeka v nekih bolj:

- subjektivnih okoliščinah (ideološka, politična, moralna, socialna)
- objektivnih okoliščinah (spoznavna, znanstvena načela)

Didaktična načela so logične posplošitve vidnih spoznanj in izkušenj. Z njimi se rada povezuje težnja »po teoriji pouka v malem«.

Značilnosti didaktični načel:

- niso nikakršni recepti učnega delovanja
- dajejo nam učno orientacijo, če so omišljena in smiselno upoštevana razkrivajo logiko učnega procesa, vzroke, zakonitosti, nasprotja, razvoj, problemskost in druge vidike.

Didaktična načela in učitelj:

- učitelja kognitivno in motivacijsko angažirajo, vplivajo na njegovo inovacijsko in aplikativno ustvarjalnost
- spodbujajo ga k: profesionalni rzsodnosti, odgovornemu ravnanju in ustvarjalnosti pri pouku

Klasifikacije didaktičnih načel:

Poznamo več klasifikacij, ki so vse bolj ali manj enostranske: prilagajajo se lahko artikulaciji učnega procesa, delitvi na fundamentalna in usmerjajoča,...

Primernejša je klasifikacija, ki temelji na posameznih, z didaktiko povezanih interdisciplinarnih poudarkih, npr. na:

- *psihološkem* (aktivnost, nazornost, postopnost, prilagojenost),
- *metodološkem* (znanstvenost, sistematičnost, povezanost teorije s prakso),
- *sociološkem* (vzgojnost, aktualnost, racionalnost).

Vsa ta načela se pri pouku med seboj prepletajo.

Vloga didaktičnih načel je USMERJEVALNA in REGULATIVNA (nekaj določa).

1. UČNA AKTIVNOST

Kaj je aktivnost?

Je zavestno in ciljno naravnano ravnanje človeka, ki je sestavljeno iz raznovrstnih psihofizičnih sestavin.

Zavestna, ustvarjalna aktivnost je pogoj otrokovega splošnega razvoja.

Kaj je učna aktivnost?

Učenčeva aktivnost je pogoj ne le njegove učne uspešnosti, temveč njegovega celovitega razvoja. Zavedati se moramo, da se učne aktivnosti ne da izsiliti, temveč jo je potrebno nenehno vzdrževati.

Na učenčevo aktivnost lahko vplivamo z naslednjimi motivi:

- primarnimi (notranji) motivi: motiviranost je izraz učenčevih naravnih nagnjenj za aktivnost, razmišljanje, ustvarjanje, reševanje, oblikovanje. Učenec je aktiven zato, ker ga nekaj zanima, torej iz nekega notranjega vzgiba, iz njegove vedoželjnosti.
- sekundarnimi (posrednimi) motivi: v ospredju je bolj »moram« kot »želim ali hočem«. Sekundarnih motivov ne kaže podcenjevati ne precenjevati. Nema lokrat se zgodi, da »moram« preide v »hočem oz. želim«. Pomembno vlogo ima nagrada, pohvala, kazen in graja.
- terciarnimi motivi: ugodni učni pogoji, prijetni socialni odnosi v skupini, prijetna delovna klima.

Kdaj učenje in poučevanje najbolj uspevata?

Takrat, kadar je organizirana celotna učenčeva in učiteljeva osebnost in če so optimalno aktivirane vse njene temeljne psihofizične zmožnosti.

Vrste učne aktivnosti:

- gibalna (kinestetična):** prisotna je pri pisanju, likovnem pouku, ŠV, tehničnem pouku, laboratorijskem delu, ekskurzijah. V različnih manifestacijah telesnih gibov pa tudi v izrazih telesne napetosti, pri neverbalni komunikaciji. Povezuje se z intelektualno aktivnostjo (učenec razmišlja, kako bo napisal črko).
- čustveno doživljajsko (afektivno):** čustveno odzivanje je človekova elementarna danost, pozorni moramo biti na izjemno subjektivnost; otrokova duševnost je najbolj sprejemljiva za tiste učne vtise in dejavnosti, ki so čustveno obarvani. Za uspešno izvajanje pouka je potrebna ustrezna mera čustveno-doživljajske podlage.
- umsko (intelektualno):** označimo jo lahko kot sposobnost zavestnega učenja.

Oblike učne aktivnosti:

- reproduktivna – veže se na posredovanje informacij, kaže se v poslušanju, ponavljanju, branju; potrebna in smiselna je v ustreznih situacijah, smiselno jo je kombinirati z drugimi aktivnostmi.
- Produktivna: zahtevnejša, ker prehaja od elementarnega analitičnega k sistematičnemu, celostnemu dojetanju. Kaže se v:
 - postavljanju vprašanj
 - podčrtavanju
 - beleženju z lastnimi mislimi
 - praktičnemu delu.
- ustvarjalna: nemirna in pogumna aktivnost, ki povezuje modrost, nadarjenost in zavestno tveganje.

Kako razvijati učno aktivnost:

- ustrezno usposobljen in subtilen učitelj
- pestro učno dogajanje
- raba različnih učnih metod
- kombiniranje učnih oblik
- aktualna, zanimiva, življenjska vsebina
- učna tehnologija.

2. ENOTNOST UČNOKONKRETNEGA (nazornega) in ABSTRAKTNEGA (pojmovnega)

Kaj je nazornost?

Je didaktično sredstvo, s pomočjo katerega učenci lažje dojemajo in prodirajo v abstraktnejše bistvo učnih predmetov.

Nazornost:

- konkretna, čutna ali situacijska
- pojmovna

Značilnosti konkretne nazornosti:

- omogoča neposredni kontakt s stvarnostjo
- posreduje gradivo spoznavanja
- zagotavlja jasne in polne predstave
- prispeva k poglobljenemu
- zlasti pomembna za mlajše učence.

Značilnosti pojmovne nazornosti:

- pomeni celokupnost simbolno izraženih misli
- prispeva k posplošitvam, k bistvu
- vpliva na logično os.

Utemeljitev nazornosti:

- *SPOZNAVNO TEORETSKA* (gibanje mišljenja od čutno konkretnega k splošnemu),
- *PSIHOLOŠKA* (mišljenje poteka od predlogične, preko konkretne do formalne faze),
- *DIDAKTIČNA* (stimuliranje, motiviranje, trajnost znanja).

Vrste ponazoril

1. **STVARNA (enaktivna nazornost)** (naravni predmeti, pojavi, procesi – neposrednost, originalnost (npr. pokažeš zvezek))
2. **DIDAKTIČNA (ikonična nazornost.)** (vse stvarno imitira, makete, modeli, projekcije; pomagamo si z maketami)
3. **SIMBOLIČNA** (jezik kot temeljni medij sporazumevanja; je zelo pomemben).

Vodila ponazarjanja:

- točnost, jasnost, bistvenost dejstev in zaznav
- sprejemanje z vsemi zaznavnimi kanali
- aktivnost učencev
- opravičenost ponazarjanja
- aktualna v vseh etapah učnega procesa
- ekonomičnost
- organizacijsko tehnična navodila.

Stopnje človekovega odzivanja pri nazornosti:

- ASIMILACIJA (sprejemamo vtise in jih spominsko zadržimo)
- AKOMODACIJA (porušeno stanje)
- EKVILIBRACIJA (urejanje, uravnovešanje novo nastalega stanja)

3. STRUKTURIRANOST in SISTEMATIČNOST POUKA

- v literaturi ga najdemo pod različnimi imeni: stvarno-logično ali stvarno-strukturno načelo
- pojavlja se v povezavi s postopnostjo, načrtovanostjo, znanstvenostjo pouka
- v sedanjem času kot samostojno načelo strukturiranja in elementariziranja pouka
- je tipično predvsem za učno vsebino
- ker je strukturiranje in sistematiziranje nerazdružljivo povezano, je to načelo neposredna vez med znanostjo in šolo.

Kaj pomeni strukturnost?

- struktura pomeni zgradbo, ogrodje nekega predmeta ali pojava
- v znanosti je struktura običajno izražena v določeni pojmovni hierarhiji, ko se okrog logične osi ali »rdeče niti« smiselno razvrščajo in povezujejo tako zakonitosti in odnosi, kot tudi posamezna dejstva
- struktarno razumevanje učne vsebine pravi, da celote ni mogoče razumeti, če ni jasna njena struktura
- za učenje ni značilno le odkrivanje struktur, temveč (pre)strukturiranje že obstoječih subjektivnih struktur znanja, kakor tudi odkrivanje, posploševanje (metaevalviranje).

Kaj je sistematičnost?

- sistematiziranje pomeni namerno urejanje zgradbe in delov znanja
- prispeva k temu, da postane znanje preglednejše in lažje razumljivo.

Nameni strukturiranja in sistematiziranja:

- poznavanje in razumevanje temeljnih pojmov, struktur
- razvijanje intelektualnih sposobnosti, še posebej sistematiziranja, selekcioniranja
- urejeno znanje je trdnejše in trajnejše
- podlaga za načrtno in sistematično ravnanje
- prispevek k ekonomičnosti pouka.

Kje se kaže strukturnost in sistematičnost pouka?

- sistematična urejenost učnih ciljev (ciljni vidik)
- pregledna in logična urejenost učne vsebine (vsebinski vidik)
- smiselno razvrščanje in postopnost učnih metod, oblik in postopkov učnega dela (didaktično-metodični vidik).

Postopnost kot pomembna značilnost strukturiranosti in sistematičnosti:

Diesterwegova pravila postopnosti in sedanje čas:

- od bližjega k daljnemu
- od konkretnega k splošnemu
- od enostavnega k težjemu
- od znanega k neznanemu.

4. EKONOMIČNOST in RACIONALNOST POUKA

EKONOMIČNOST: z minimalnimi močmi doseči optimalen učinek, gospodarnost (ekonomična kategorija)

RACIONALNOST: optimalen razvoj učencev (pedagoška kategorija).

Pomembno opozorilo:

- šola ni proizvodni obrat
- razlika med materialno proizvodnjo in učnim procesom
- v šoli ni »škarta« (nekaj, kar je slabše kvalitete).

Možnosti učne racionalnosti:

- ustrezno obsežni in racionalni učni načrt in učbeniki (eksemplarnost - primeri, izbirnost)
- dobro pripravljene delovne načrte učiteljev in urniki
- ustrezna artikulacija učnega dela
- ustrezen izbor učnih metod, oblik in učne tehnologije
- premišljena diferenciacija in individualizacija.

Predmet ekonomičnosti in racionalnosti:

- učni čas
- učna sredstva
- optimalno obremenjevanje učencev (pomembno trudenje, naprezanje, ne pregotost)
- učna uspešnost.

•

5. PROBLEMSKOST POUKA

Bistvo problemskosti:

- Pomembna je kompleksnost, nerazvidnost, nasprotje, težavnost
- Različni izvori problemskosti: ontološki, gnoseološki, didaktični

Problemskost:

- problemska situacija
- problem
- didaktična problemska naloga

Dejavniki problemskosti:

- razvijanje problemske senzitivnosti in sposobnosti
- učna vsebina
- učne metode in oblike dela.

6. UČNA DIFERENCIACIJA IN INDIVIDUALIZACIJA

Kdaj potreba po učni diferenciaciji in individualizaciji?

- Potreba po l. 1958 (sprejem drugega OŠ zakona, rojstno leto 8-letne OŠ)
- Aktualna po letu 1990
- Veliko razprav o tem pojavu tudi v sedanjem času.

Razlogi za diferenciacijo:

- zahtevnost in abstraktnost učne vsebine
- razlike med učenci (predvsem kognitivne)
- učni tempo
- želje, interesi učencev in staršev
- pozitivna samopodoba.

Oblike diferenciacije:

- **NOTRANJA**
 - *učnovsebinska* (ali je smiselno, da se vsi učenci učijo vsega oz. ali se lahko učna vsebina za nekatere učence malce prilagodi)
 - *didaktičnometodična* (da znamo ugotoviti, katere metode so za učence primernejše)
- **FLEKSIBILNA** (dopušča delitev učencev v neke skupine)
 - *nivojski pouk* (prepletanje heterogenih in homogenih skupin)
 - *nekateri drugi modeli*
- **ZUNANJA**
 - *setting sistem* (delna pri nekaterih predmetih; učenci so pri SJ, MA in ANG stalno v nivojskem pouku; začetek l. 2004: šole se lahko sedaj skupaj s starši samostojno odločajo ali bodo ta sistem izvajale ali ne)
 - *streaming sistem* (popolna pri vseh predmetih; Angleške šole)
 - *obvezne smeri šolanja* (Nemčija; 4-letna skupna šola – ljudska šola, nato se odločijo za gimnazijo, realno gimnazijo ali glavno šolo).

**koedukacija – skupno šolanje dečkov in deklic.

7. ŽIVLJENSKOST ŠOLE IN POUKA OZ. POVEZANOST TEORIJE IN PRAKSE

Kaj vpliva na življenjskost pouka?

- učna vsebina (odnos med tradicionalnim in sodobnim; ni vse tradicionalno neživljenjsko, tudi vse novo ni življenjsko)
- didaktična organizacija pouka (kombinacija različnih učnih oblik in metod)

- smiselna povezanost teorije in prakse.

UČNE METODE

Kaj so učne metode?

Premišljeni načini načrtnega ravnanja, ki vodijo k doseganju ciljev.

gr. methodos – pot k cilju

Dejavniki, ki vplivajo na izbor določene metode:

- ZUNANJI (objektivni): cilji, vsebina, čas, prostor
- NOTRANJI (subjektivni): učenec, učitelj – metodični »konjiček« (učitelj uporablja vedno eno in isto metodo).

Koliko učnih metod uporabljati?

- monometodizem – iskanje ene in edine učne metode
- ugotovili so, da je boljši polimetodizem: prizadevanje učiteljev, da pri pouku uporabijo več učnih metod.

1. METODA RAZLAGE

- je akromatska metoda (prirejena za poslušanje)
- komunikacija je enosmerna (učitelj ---> učenec)
- učenci poslušajo in razmišljajo hkrati, kar je zelo težko (če traja predolgo, učenca to uspava; če se začnejo učenci pogovarjati med sabo kar je tudi moteče).
- ekonomicna
- omogoča pregledno obravnavo učne vsebine
- če traja predolgo, lahko vodi učence v pasivnost

Kdaj uporabimo razlago:

- kadar učenci z obravnavamo učno vsebino nimajo izkušenj
- ko je učna vsebina abstraktna in je ni mogoče predstaviti drugače.

Pri razlagi moramo upoštevati:

- razlaga je zahtevna metoda
- učitelj naj se pri njej osredotoči na težja mesta, na bistvo, ki naj ga poenostavi, analizira in pojasni
- razlaga naj tako, da pri učencih sproži miselne procese, kar pripelje učenca do raumevanja.

Pri vodenju razlage je pomembno:

- sledenje učiteljevim miselnim operacijam
- pozornost
- spodbujanje aktivnosti
- dostopna strokovnost (da je ravno prav zahtevno)

Z razlago pri učencih razvijamo POJME:

- s pomočjo zaznavanja vidne zaznave – po induktivni poti; uporabljamo za učence, ki so na konkretni stopnji mišljenja (do 12 let)
- deduktivna opredelitev – po deduktivni poti (povemo definicijo, opišemo).

Učenje pojmov s pomočjo zaznavanja (po induktivni poti)

Cilj opazovanja – predmet opazovanja – spodbuditev miselnega procesa – usmeritev pozornosti – iskanje tipičnih značilnosti vodenja

Pri induktivnem učenju pojmov je pomembno:

- navajanje značilnosti, lastnosti
- razvrščanje in urejanje

Pri deduktivnem učenju pojmov je pomembno:

- meja opredelitve
- razlikovanje med pojmi

Deduktivni postopek učenja pojmov zahteva:

Oblike razlage:

a) PRIPOVEDOVANJE

je krajše govorno sporočanje o dogodkih in pojavih z namenom, da učencem čim bolj približamo bistvo vsebine in da si to tudi zapomnijo (pripovedovanja je v šoli zelo veliko; učiteljice rade pripovedujejo, učenci pa poslušajo). Pripovedovanje naj bo: napeto, privlačno motivacijsko, čustveno poudarjeno.

b) OPISOVANJE

pomeni, da učencem slikovito predstavljamo zunanje lastnosti objektov in pojavov. Opisovanje naj bo slikovito in analitično (npr. če hočeš učencem predstaviti lastnost nečesa).

c) POJASNJEVANJE

je razlaganje pojmov, zakonov, principov, pravil, izrazov, umetniških del,... Gre torej za miselno približevanje tistih stvari učencev, ki jim niso jasne.

d) PRESOJANJE

pomeni poživitev razlage, pogosto vrednotenje že usvojenega znanja.

e) OBRAZLOŽITEV

ali razlaga v ožjem pomenu besede. Običajno razlagamo ozadje nekega pojava z namenom, da ga učenci bolje razumejo.

f) PREDAVANJE

so najpogosteje prisotna na visokošolski stopnji, pomenijo pa daljše in kontinuirano razlaganje.

Pri razlagi moramo biti pozorni na:

- pravilno izražanje
- konstrukcija govora naj bo preprosta (čimmanj odvisnikov, kratke povedi)
- intonacija govora naj se menjava (poudarimo kar je pomembno; tako ustvarjamo dinamiko)
- govor ne sme biti pretih ali preglasen
- pravilen tempo govora
- izraznost (mimika obraza, roke)
- očesni stik z učenci.

** Knjiga: Marentič-Požarnik: Kakšno vprašanje, takšen odgovor.

2. METODA RAZGOVORA

- način dela pri pouku
- dvosmerna komunikacija, gre za dialog med učiteljem in učencem
- sestavljena je iz vprašanja (dražljaj) in odgovora (reakcija)
 - če ne znaš odgovoriti, dobiš podvprašanje (impulz)

Pogoji za začetek razgovora:

- znanje in izkušnje učencev
- razvite komunikacijske spretnosti
- ugodna psihosocialna klima v razredu

VPRAŠANJA z vidika miselnih procesov:

1. Vprašanja nižjega nivoja (NN)

Zahtevajo reprodukcijo spominsko osvojenih podatkov in dejstev. Ta vprašanja so tudi zelo pomembna in potrebna pri pouku; ne sme pa biti težišče na teh vprašanjih.

Delimo jih na več kategorij:

- zelo negativna:

- sugestivna (vprašanje postaviš tako, da učencem sugeriraš odgovor; npr. Ali ste utrujeni?)
- zavajajoča (vsebujejo namerno napake; npr. Ali pod Dravskim mostom teče reka Sava?)
- fiktivna (namišljena; npr. pokažeš kar eno sliko in vprašaš, katera reka pa je to?)

- manj zaželena:

- dodatna (ko ne dobimo ustreznega odgovora; Kaj še? Zakaj? Gre za impulz)
- alternativna (imaš 2 možnosti: ali – ali; npr. Ali boste naslednjo sredo spali ali pa pridete na predavanja?)

- ostala:

- enopomenska (npr. Kje se je rodil Cankar? Zahtevajo samo en odgovor)
- organizacijska (način dela, organizacije); npr. Kam bomo obesili sliko?)

2. Vprašanja višjega nivoja (VN)

- angažirajo (spodbujajo) višje miselne procese,
- podpirajo razvoj logičnega mišljenja, sklepanja
- usmerjajo k ustvarjalnemu mišljenju.

Delimo jih na:

- konvergentna vprašanja (zahtevajo en pravičen odgovor)

- razumevanje (ali res neko stvar razumemo)
- uporaba (kar veš, moraš znati uporabiti v praksi)
- analiza (analiziraj metodo razgovora in razlage).

- divergentna vprašanja (možnih je več odgovorov in vsi so pravilni)

- sinteza (analiza + napiši kaj jima je skupno in kaj ne)
- vrednotenje (po notranjih (vrednotiš profesorja) ali zunanjih (vrednotiš članek) kriterijih).

Od tega, kakšna vprašanja postavljamo, je odvisen miselni postopek učencev.

Strategija spraševanja:

- vprašanje (postavimo ga celemu razredu, ker drugače ostali ne poslušajo)
- premor (1s)
- poziv učencu
- premor (malce daljši, da učenec lahko razmisli)
- odgovor učenca
- povratna informacija.

Napake pri postavljanju vprašanj:

- preveč vprašanj
- omejevanje na vprašanja nižjega nivoja
- nepravilno jezikovno formulirana vprašanja (vprašalnica mora biti na začetku: kdaj, kje, razmisli..)
- nepoznavanje strategije spraševanja.

ODGOVOR

Je sestavni del vprašanja in mora biti:

- natančen

- jezikovno pravilen
- logično oblikovan
- smiselno povezan z vprašanjem
- ustrezen po obsegu in globini.

Vrste razgovora:

1. katehetska oblika

vprašanja so kratka, enopomenska in zahtevajo tudi take odgovore (ko želimo dobiti pregled nad znanjem: v uvodu ali na koncu kot utrjevanje)

2. sokratovska oblika (babiška metoda, majevtika)

alternativna in sugestivna vprašanja -

3. hevristični razgovor:

razvojna vprašanja (gradimo znanje)

4. diskusija

gre za mnogogovor (mora biti zelo dobro pripravljena).

3. METODA PRIKAZOVANJA

- povezuje se z načelom nazornosti
- pomembni aktivnosti sta prikazovanje (vloga učitelja) in opazovanje (vloga učenca); ti dve aktivnosti pomembno doprineseta k razumevanju.

Prikazovanje je lahko:

- govorno-jezikovno (razlaga, razgovor)
- tekstualno jezikovno (delo s tekstom)
- zvokovno (petje, igranje, predvajanje zvočnih posnetkov...)
- grafično (skice, sheme, fotografije, zemljevid...)
- stvarno (resnični predmeti)

Vrste prikazovanja:

- statično** (tabla, projektor; manj zanimivo, pomaga, da se v kakšno stvar bolj poglobimo, smo pozornejši)
- dinamično** (bolj zanimivo; npr. videoposnetek – še lahko zavrtimo nazaj)
- psihomotorno učenje**

1. Statično prikazovanje:

Prikazujemo predmete, pojave, ki nimajo lastnosti gibanja, lahko pa tudi dinamične pojave, ki jih iz različnih razlogov ne moremo demonstrirati.

- prikazovanje na šolski tabli – nastaja tabelska slika (črke morajo biti dokaj velike, briši nerabljene stvari, logično zaporedje)
- prikazovanje s pomočjo grafoskopa ali računalnika (prosojnice morajo biti lično oblikovane)

Statično prikazovanje je manj zanimivo a bolj natančno.

2. Dinamično prikazovanje:

- zanimivo za učence, zahtevno za izvajalca
- prikazujemo različne naravne situacije, delovanje strojev, delovnih procesov, različne osebne in družbene situacije

3. Psihomotorno učenje:

- gre za učenje psihomotornih spretnosti in veščin
- tukaj se prepletata motorična ali gibalna in psihična ali miselna aktivnost
- pomemben je postopek:
 - **faza spoznavanja** – poudarek na čutnem zaznavanju; učitelj izvede dejavnost, demonstracija z razlago, usmerjanje pozornosti
 - **faza utrjevanja** – učenci sami izvedejo aktivnost; učitelj delo spremlja, vzpodbuja (učenec je tukaj počasen)
 - **faza avtomatizacije** – utrditev, izboljšanje.

4. METODA DELA S TEKSTOM

S to metodo znanja:

- pridobivamo
- poglobljamo, širimo in sistematiziramo znanja.

Razvija samostojnost učencev.

Besedila morajo biti primerna:

- starosti učencev,
- bralnim spretnostim
- razumevanju.

Obsega:

- branje (glasno, tiho, počasno, hitro, po delih, v celoti)
- pisanje (lahko je način dela ali sredstvo za izražanje)

5. METODA REŠEVANJA PROBLEMOV

- problem je vprašanje, ki je za učenca novo in ga ne more rešiti na osnovi spomina in osebnih izkušenj, temveč so tu potrebni miselni postopki – heurizmi.
- razvija mišljenje
- združljiva je z drugimi metodami
- omogoča širok transfer (je prenos znanja na druge situacije)

Kako poteka ta metoda?

1. problemska situacija
2. miselna aktivnost (procesi)
3. rešitev problema
4. novo znanje

Stopnje reševanja problemov:

- izhodišče
- vpeljava
- reševanje
- oblikovanje in posplošitev rezultatov
- vrednotenje
- transfer.

6. LABORATORIJSKO-EKSPERIMENTALNE METODE

- delovna aktivnost, ki poteka v primernem prostoru (labor = delo).
- prepletanje prikazovanja, razlage, razgovora
- prepletanje učnih oblik
- zastopana v vseh fazah učnega procesa
- primerna na vseh stopnjah šolanja
- pogosto prisotna pri naravoslovnih predmetih

UČNE OBLIKE

So didaktično strukturirane organizacijske osnove pouka, s katerim urejamo odnose in vloge učencev pri pouku.

Učne oblike so:

1. **neposredne** (frontalno učno delo)
2. **posredne** (skupinsko delo, individualno/posamično delo, tandem).

Značilnosti učnih oblik:

- neposredne: učitelj v vlogi prenašalca znanja, transmisija.
- posredne: učitelj je tisti, ki usmerja delo učencev, dobra navodila, motiviranost učencev, jasni cilji, transakcija in transmisija.

a) Frontalno učno delo - frontalni pouk (neposredna oblika)

- pojavi se z množičnim izobraževanjem
- učitelj izvaja pouk za večjo skupino učencev

Prednosti:

- večje št. učencev
- komunikacija s celim razredom
- nadzor nad razredom
- prilagajanje intenzitete dela
- zagotovljena je pot do cilja

Slabosti:

- otežena individualizacija
- premalo povratnih informacij
- delo je za vse enako
- skromno sodelovanje (nemir)
- učenci so poslušalci
- pasivnost učencev.

b) Skupinsko učno delo (posredna oblika)

Učenci delujejo v skupinah, ki so spontane ali pa jih učitelj oblikuje po določenih kriterijih.

Kako oblikujemo skupine?

- od zgoraj učitelj določi skupino
- od spodaj učenci povedo kriterije delitve v skupino
- kombiniran način dogovor med učenci in učiteljem, oblikujejo kriterije

Pogoji za uspešno skupinsko delo:

- primerna vsebina
- ustrezna priprava
- dobra navodila
- primeren prostor
- samoorganizacija učencev (sami si razdelijo vloge)
- ustrezno število učencev (4-6; neparno število ni zaželeno)

Organizacija skupinskega dela.

Značilnosti skupinskega dela:

- sodelovalno učenje (knjiga Cirila Peklaj: Sodelovalno učenje ali kdaj več glav več ve)
- aktivnost učencev.

Značilnosti sodelovalnega učenja (to poudarjajo zahodne države; prej je bil to močno poudarjen individualizem):

- skupinsko učenje in delo
- večja stopnja razumevanja
- večja sposobnost kritičnega mišljenja
- razvijanje medsebojnih vrednot
- vzajemno sodelovanje
- pozitivna naravnost k interesnim področjem
- večje razumevanje drugih.

Delo v skupinah:

- spoznavanje znanja
- utrjevanje
- poglobljanje
- socialna narava
- odpravljanje stereotipov.

Pri skupinskem delu je pomembno:

- frontalni uvod
- delo v skupinah: učenci delajo po vnaprej pripravljenih navodilih & učitelj spremlja delo.

Delo v skupinah je lahko: - istovrstno
- raznovrstno.

c) Delo v dvojicah – tandem (posredna oblika)

- med sodelujočima obojestranska komunikacija
- manj možnosti za individualizacijo
- bogati se odnos med obema članoma
- dvojic ne sestavljamo povsem spontano.

č) Individualno delo (posredna oblika)

- aktivnost vsakega učenca
- samostojno učenje
- učitelj nastopa v vlogi svetovalca, ki nudi individualizirano pomoč
- neposreden odnos do učne vsebine
- motivacija učencev
- usposobljenost učencev
- starost učencev more biti primerna.

STRATEGIJE POUKA**Značilnosti:**

- terminološka nejasnost; prepletajo se s pojmom učna metoda
- skupinski imenovalac – odprti pouk, ki ga prilagajamo značilnostim učencev, sodelovanje učencev.

STRATEGIJE:

- odkrivajoči pouk
- raziskovalni pouk
- projektni pouk
- problemski pouk
- ravnanski ali delovni pouk
- izkustveni pouk
- programirani pouk
- timski pouk.

1. ODKRIVAJOČI POUK (odkrivajoče učenje)

- bolj didaktični koncept, načelo, ki naj usmerja vse strategije pouka
- učenci spoznavajo bistvene dejavnike neke učne situacije v njihovi razvojnosti in dialektičnosti – globlje razumevanje
- zahteven zlasti za šibkejše učence
- zahteva vedno odkrivajoče učenje.

Vpliva na:

- samozaupanje

- vztrajnost
- koncentracijo
- samoaktivnost
- motiviranost.

2. RAZISKOVALNI POUK

- posebna strategija znanstvenega spoznavanja
- v pouk vnašamo elemente znanstvenega dela

Namen:

- odkrivanje novega
- uvajanje v metode in tehnike raziskovalno-znanstvenega mišljenja.

Pri učencih vzpodbuja različne možnosti mišljenja, doživljanja, vrednotenja.

3. PROJEKTNI POUK

- povezovanje več učnih predmetov in več učiteljev
- možnosti za medsebojno spoznavanje in socialno učenje
- poteka zunaj rednega pouka.

Učenje pri projektnem pouku:

Faze projektne dela:

- iniciativna/idejna; kaj bi raziskovali
- skiciranje (kako bomo začeli delati)
- načrtovanje (učitelj beleži vse ideje učencev in jih mora zožiti; pri tej fazi lahko končamo, a je bolje, da nadaljujemo z izvajanjem)
- izvajanje (razstava)
- sklepni del (predstavitve širši publiki).

Tipi projektne dela:

- konstruktivni (nastane izdelek; npr. voščilnica, dramska predstava, šolski časopis)
- usvajanje n vrednotenje (vrednotenje dogodka)
- problemski (reševanje problema)
- projekt tipa učenja (usvajanje znanja; npr. ZGO tekmovanje).

Čas trajanja:

- dnevni
- tedenski
- celo šolsko leto.

4. PROBLEMSKI POUK (sami predelali)

- podoben raziskovalnemu
- osredotočen je na probleme, ki so lahko fiktivni, teoretični, praktični
- vselej potrebna problemska situacija, ki zahteva intelektualno napetost, koncentracijo, rešitev hipoteze...
- ustvarjalno mišljenje, divergentnost, kritičnost...

5. RAVNANJSKO ALI DELOVNO USMERJENI POUK (sami predelali)

- pojavi se v okviru delovne šole
- temelji na celostnem povezovanju, glave, rok in srca
- rezultati niso le teoretično vedenje, marveč tudi vrednote in praktično uporabno znanje; pomembna vzgojna in socialna funkcija
- obsega: dramatizacije, filmanje, organiziranje prireditev, izdelovanje modelov, delovanje na glasbenem področju, v knjižnici, računalniškem centru...
- ne omejuje se le na »proizvodno« delo v šolski delavnici, vrtu...

6. IZKUSTVENO USMERJENI POUK (sami predelali)

- pomembno vrednost so mu dajali didaktiki, ki so izhajali iz empirizma, senzualizma, pa tudi racionalisti
- Herbart je poudarjal, da pride človek do znanja preko izkušenj, šola pa jih mora pomočjo razuma dvigati na višjo raven
- izkustvo simbolizira neko predhodno delovanje in njegov pomen – ni le praktična rutina, temveč ozaveščena in kritična podloga učenja
- ločimo neposredno in posredno izkustvo
- nujne so pestre, čimbolj življenjske učne situacije

7. PROGRAMIRANI POUK (sami predelali)

- oblika samostojnega individualnega učenja, ki ga usmerja vnaprej pripravljeni program z vgrajenimi učnimi navodili
- program je lahko sestavljen linearno (enak za vse učence) ali razvejano (dodatne informacije – diferencirano učenje)
- v praksi se je skromno uveljavil, vplival je na operativno zapisovanje učnih ciljev, logično razčlenjevanje učnih tem, večjo individualizacijo, samostojno učenje, učno motivacijo
- uporabljamo ga lahko pri temah, ki ne dopuščajo različne interpretacije, kjer lahko pogrešamo kooperacijo med učenci in učitelji, potrebno je strogo vodenje, prisotni so šibki socialni odnosi
- je podlaga pouku s pomočjo računalnika

Nastal je iz potrebe po:

- natančni opredelitvi tistega, kar naj bi se učili
- določanju aktivnosti, ki bi zagotovile uspeh in priskrbele sredstva zanj

Ustvarja lahko ugodno psihološko klimo za pridobivanje znanja, za nadzor in potek učenja ter za razvoj človekovih sposobnosti. Na njegov razvoj so vplivala spoznanja iz psihologije učenja, logike in kibernetike. Omogoča individualno delo.

8. TIMSKI POUK (na izpitu!!)

- sodelovanje dveh ali več učiteljev
- tesnejše povezovanje sorodnih predmetov (poudarek v 2. in 3. triletju)
- celovitejše znanje učencev
- večja učna aktivnost in samostojnost učencev.

Razvijati se je začel v začetku 20. stoletja.

Intenzivneje govorimo o njem z uvedbo 9-letke.

Gre za skupno **načrtovanje in izvajanje** 2 sodelavcev.

Uzakonjen je za 1. razred 9-letke, in sicer ½ učnega časa delata skupaj učitelj in vzgojitelj.

Namen:

- da se ob izkušenem učitelju razvijajo mlajši
- popestriti pouk
- da prihajajo skupaj dobri in manj dobri učitelji.

Timski pouk ni enak delu v skupini, saj se timski pouk nanaša na skupno delo 2 ali več učiteljev (1. razred: učitelj + vzgojitelj; v ostalih razredih: 2, 3,..učitelji).

1. razred 9-letke

Sodelovanje: učitelj + vzgojitelj (v polovici učnega časa)

Obsega skupno:

- načrtovanje (1-krat tedensko skupaj naredita pripravo in se dogovorita, kaj bo katera počela)
- izvajanje (načrt izvedbe)
- evalviranje/vrednotenje: - dela (s čim smo bili zadovoljni, kaj bi lahko bilo bolje; pomembno je zaradi višje kakovosti)
- izdelkov učencev.

9. INTEGRIRANI (CELOSTNI) POUK

Namen:

- kjer je mogoče, naj učitelj vsebino učnih predmetov med seboj povezuje; in sicer zato, da učenci dobijo celovitejše/bogatejše znanje.

Ali je možno, da lahko vse znanje združimo?

- ne, tudi celostni pouk ima svoje omejitve. Ključni moment pri odločitvi, kateri predmeti se lahko med seboj povezujejo je spoznavanje (upoštevati je potrebno realni princip in princip umetniškega ustvarjanja).

NAČRTOVANJE VSEBINE V UČNEM NAČRTU

- predvidevanje, nekaj kar naj bi se v realnih okoliščinah dogajalo.

Poteka na 2 nivojih:

- **MAKRO** (običajno gre za nivo države; nacionalni učni načrt, pravilniki, smernice, zakoni, predmetnik – ustvarijo se okvirji za učno delo v šolah)
- **MIKRO** (načrtovanje učiteljevega dela; npr. urnik)

Termini, ki označujejo učno načrtovanje:

- UČNI NAČRT
- KURIKULUM
- PROGRAM

1. UČNI NAČRT

Kot šolsko-upravni dokument določa:

- vzgojno-izobr. profil šole
- splošne učne cilje
- predmete, njihov obseg in globino
- razvrstitev učne vsebine.

2. KURIKULUM

- lat. Curriculum – tek, tekma, potek
- v ZGO pedagogike na prehodu iz 16. v 17. stoletje, in pomeni zaporedje učenja po letih
- pojem nato izgine iz pedagoške prakse in se znova pojavi na prehodu iz 19. v 20. stoletje
- curriculum vitae: kot kratak življenjepis, ki ga prilagamo k prošnjam (CU).

** Zgodovina kurikuluma: preberi si na sleidih!

3. PROGRAM

- gr. Programmes
- v kurikularni literaturi pomensko soroden učnemu načrtu ali kurikulu
- pri nas označuje nekaj širšega

program = skupek aktivnosti, ki poteka v določenem tipu šole (poznamo program OŠ izobraževanja).

PROGRAM: učni načrt (tisto, kar pomaga realizirati program; kjer je opredeljena vsebina) + predmetnik

Upravni dokument na področju načrtovanja:

- učni načrt
- predmetnik
- urnik

a) Kaj obsega predmetnik:

- učni predmeti
- število ur za posamezni razred
- vrstni red poučevanja predmetov

Razredno-predmetni-časovni sistem (RPČS):

- z njim realiziramo predmetnik
- prvič ga opiše Komensky l. 1663 v Veliki didaktiki: vpliv - racionalizacija organizacije pouka, demokratizacija izobraževanja, omogoča množično izobraževanje
- v Evropi uveden konec 18. stoletja

Kaj je RPČS?

- predmetni sistem: vsebina po predmetih
- razredni sistem: učenci (starost) po razredih)
- časovni-urni sistem: potek pouka po učnih urah.
- značilnosti: - ekonomičen
 - pogosto kritiziran
 - diskusija o omejevanju pomanjkljivosti.

razred = starost
predmet = vsebina
čas = ure

- to nas spominja na delo: tekoči trak

Torej, RPČS je posledica vdora manufakturne proizvodnje.

b) Kaj določa urnik?

- izmenjevanje predmetov in učiteljev
- začetek in konec pouka
- skupno delo in skupne odmore
- različne druge dejavnosti.

Predmetnik vpliva na sestavo urnika. Urnik je listina v obliki tabele. Osnova za urnik pa je razredno-predmetni-časovni sistem.

Razvrstitev predmetov v urnik:

- SIMETRIČNA – med istimi predmeti v tednu enaki časovni presledki (MA: pon, sre in pet)
- ASIMETRIČNA – isti predmeti se koncentrirajo v zaporednih dnevih (BIO, LV, ŠV – priporočljive tudi blok ure).

Od 9 – 10 ure smo najbolj miselno aktivni, zato naj bodo ob tem času težji predmeti, npr. MA, ANG; ni dobro, če so taki predmeti zjutraj ob 7h ali popoldan ob 14h.

Danes urnike sestavljajo ravnatelji in računalniki.

Odmori so potrebni za predah, zadovoljitev potreb, pogovor, selitev v drugo učilnico. Daljši odmori so npr. vikend ali počitnice.

MEDIJI IN UČNI PROSTOR

Kaj so mediji?

- so stvari, instrumenti in simbolične izrazne oblike, ki posredujejo med človekom in svetom
- izbor medijev vpliva na rabo učnih metod, oblik, strategij
- poznamo različne klasifikacije medijev.

1. MEDIJI

UČBENIK:

- je samo tista knjiga, v kateri so znanstvene ali strokovne vsebine posredovane s posebno urejenim didaktičnim instrumentarjem
- je temeljna knjiga
- oblikovan je v skladu z učnim načrtom predmeta
- namenjen je določeni stopnji šolanja.

Značilnosti učbenika:

- množična uporaba
- jezik mora biti primeren razvojni stopnji
- prilagojena zahtevnost.

Učbenik sestavlja:

- BESEDILNI del
- NEBESEDILNI del

Pri pisanju učbenika je pomemben:

- Jezik in stil pisanja
- Likovno-grafična in tehnična oblikovanost

Učbeniški komplet (je zelo drago):

- Učbenik
- Delovni zvezek
- Učna sredstva
- Priročnik za učitelje.
- Delovni učbenik (imajo le določeni predmeti; razlaga in vaje v enem delu)

2. UČNI PROSTOR

- Je prostor, ki je didaktično prilagojen za izvajanje pouka (mize primerne velikosti, udobni stoli, razni pripomočki,..)

Delitev:

- notranji (učilnice, kabineti, knjižnica, avla,..)
- zunanji (šolsko igrišče, dvorišče)

Učilnica:

1. Klasična (univerzalna – prilagojena raznim predmetom, matična – v tem prostoru poteka večina predmetov)

Značilnosti klasične učilnice:

- praviloma pravokotne oblike
- v njej poteka pouk večine učnih predmetov
- ustrezno opremljena (pohištvo, tabla, omare, police, nosila za pritrditev zemljepisnih kart, slik)
- mirno, svetlo, ustrezno toplo okolje.

Prednosti klasične učilnice:

- stalno delovno mesto

Slabosti klasične učilnice:

- pouk se ne more prilagajati specifični posameznega predmeta.

Univerzalna učilnica na razredni stopnji:

- oprema iz na otip prijetnih materialov
- priročna knjižnica (otroške enciklopedije)
- prostor za shranjevanje šolskih torb in drugih potrebščin

- urejeno računalniško mesto
- igralni kotiček, didaktične igre, preproga.

Univerzalna učilnica na razredni stopnji:

- mobilni peskovnik
- okenske police naj bodo zaobljene, možnost odlaganja, gojenje rastlin
- radiatorji naj imajo zaščito
- stalno mesto z vodo.

2. Specializirana (za določen predmet, zraven je kabinet)

- v njej je ustrezna oprema in učila, kar je potrebno za izvajanje posameznega učnega predmeta.

Prednosti specializirane učilnice:

- ustrezno didaktično okolje

Slabosti specializirane učilnice:

- selitev učencev
- gneča na hodnikih
- daljši odmori

Šolska knjižnica:

- pomaga pri iskanju literature – selekcija informacije – navajanje na samostojno delo.

Sestava:

- knjižnica (knjižno gradivo)
- videoteka, fonoteka, diateka
- prostor za individualno skupinsko delo.

Poznati moramo tradicionalni učni načrt, šele potem se lahko lotimo pedagoškega dela. Na mikro nivoju učitelj naredi letni delovni načrt učitelja (vsebina, cilji, potek), potem pa sledi neposredna priprava na učno delo (kar zajema v knjigi).

MIKRONAČRTOVANJE

- globalna raven (letni delovni načrt: LDN – cilji, vsebina, izvedba + druge aktivnosti)
- vmesna raven (priprava sklopov – razčlenim vsak posamezni sklop)
- neposredna – izvedbena raven.

LDN predstavlja šolo vnaprej; kaže tržni vidik šole z dodatnimi aktivnostmi.

Letna delovna priprava:

- strukturni elementi pouka (to je en sklop)
- didaktična načela, metode, oblike
- načrtovanje
- artikulacija (npr. cilji, vsebina, izvedba).

Dnevna priprava na vsako učno uro:

- pozitivno: doprinos k notranjem razvoju učitelja
- refleksija in razmislek, kako nekaj narediti
- pomembno je vrednotenje (za drugo leto – to lahko potem izboljšaš – to pripomore k profesionalni rasti)
- 1. DEL – splošni podatki (šola, predmet, izvajalec, datum)
- 2. DEL – naslov ure, cilji, metode in oblike
- 3. DEL – zapis poteka učne ure: - **uvod** (pozdrav, vzpostaviš pozitivno klimo, pregled DN, ponovitev znanja)

- del)
- **osrednji del** (obravnavava nove učne snovi, utrjevanje; to je najdaljši)
 - **sklepni del** (analiza)

SODELOVANJE ŠOLE S STARŠI

*** Roditeljski sestanki**

- namen: da razrednik predstavi staršem delo oddelka, določene usmeritve, probleme

*** Govorilne / pogovorne ure**

- težišče: pogovoriš se o tem, kako njegov otrok napreduje; poslušáš starše, a moraš predstaviti tudi svoje videnje
- skupne (1 –krat na mesec, popoldan)
- tedenske individualne (dopoldan)

*** Dnevi odprtih vrat**

- sedanji koncept šole je tak, da se vedno več povezuje z zunanjim okolje

*** Sodelovanje preko telefona, e-meila (če se starši strinjajo)**

*** Na dom pošlješ vabilo za razgovor**

*** Obisk učitelja na domu (tega danes ni več)**

*** Govorilne ure za učence**

- namen: da se učitelj skupaj z učencem pogovori, kaj mora narediti ali kako ravnati, da bo njegovo delo čim bolj uspešno

Standardi znanja in učiteljeve zahteve pri ocenjevanju znanja

S kvalitetnim preverjanjem in ocenjevanjem do standardov znanja

- Preverjanje znanja
- Ocenjevanje znanja
- Cilji, ki jih dosegamo s preverjanjem in ocenjevanjem znanja

Demokratizacija procesa preverjanja in ocenjevanja znanja

- Kaj je demokratizacija preverjanja in ocenjevanja znanja
- Kaj so avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja znanja
- Katere avtentične oblike uporabljamo v šolski praksi

Standardi znanja

- Oblikujejo se na nacionalni ravni, zapisani so lahko v okviru učnih načrtov
- Pojavlja se pomembna dilema, kaj imamo pri standardih znanja v mislih: učenčev razvoj ali njegovo znanje
- Zavedati se moramo, da je znanje v namene ocenjevanja opredeljeno s standardi znanja

Kaj je preverjanje znanja? Je proces, s katerim ugotavljamo ali je usvojeno znanje postalo trajna sestavina učenčevega spomina.

Nameni preverjanja

- Ugotavljanje, ali so učenci dojeli učno vsebino, če ne, zakaj ne
- Diagnosticiranje z namenom, da se ne kopičijo vrzeli z razumevanjem

- Metarefleksija učiteljevega dela

- Vzgojni vpliv: učna disciplina, sodelovanje, samokritičnost, delovna kultura, manj kampanjskega učenja
- Na učno vsebino deluje selektivno, usmerja na bistvo znanja, razvija kriterije, kaj je vredno in treba znati
- Omejuje potrebnost ocenjevanja

Značilnosti preverjanja znanja

- Je sestavni del poučevanja in učenja
- Temelji na obnavljanju pojmov, njihovih zvez in povezav, ki se jih je učenec naučil
- Učenci dobijo povratno informacijo o svojem delu.

Preverjanja znanja je:

- procesno: neprestana povratna informacija med samo obravnavo učne vsebine. Usmerjeno je na potek učenja, na delne učinke. Pomembno.
- finalno: ob koncu obravnave, k sklepnim rezultatom, k razumevanju celote. Ali so učenci razumeli učno temo ali sposobnost kot celoto?

Oblike preverjanja

- Posredne: te so pridobljene z učiteljevim skrbnim opazovanjem, kako učenci sodelujejo, odgovarjajo, pišejo. Pomembna tudi mimika učencev. Ta opazovanja so opozorilo, kam usmeriti razlago in nato preverjanje
- Neposredne: ustno preverjanje – uporabljamo ga pri procesnem sprotne preverjanju; pisno preverjanje – primernejše za zaključene učne teme; praktično preverjanje – povezano z uporabo znanja, tukaj lažje odkrivamo mehanično znanje in izboljšujemo kakovost.

Kaj je ocenjevanje znanja?

- Je samostojna stopnja učnega procesa z lastno specifično funkcijo, ki ne sovpada niti s preverjanjem niti z utrjevanjem, čeprav je po svoje tudi preverjanje in ocenjevanje.

• Ocenjevanje je merjenje znanja, spretnosti, navad, sposobnosti in prizadevanj učencev. Merjenje opravljamo s posebnimi oblikami in sredstvi ter z dogovorjenimi znaki.

• Ocenjevanje je vedno vpeto v pouk kot celoto in ob učnih načrtih sodoloča:

– kaj se poučuje in uči

– kako se poučuje in uči

določa torej kakovost pouka.

Kdaj je dopustno ocenjevanje?

Takrat, ko sta izpolnjena predhodna pogoja:

- preverjanje in

- utrjevanje

Nameni ocenjevanja

- informativnost: prehod iz razreda v razred

- selektivnost: prehod iz osnovne v srednjo šolo in na univerzo

- represivnost: upravičenost strahu? listanje po redovalnici?
- pedagoški in motivacijski nameni: učenci si želijo priznanj, pozitivne ocene

Sestavine ocenjevanja

- Znanje ali spoznavna komponenta. Kaj pa je znanje? Gre torej za kakovostne in formativne sestavine znanja, temeljne pojme, logično os, strukturo učne vsebine.
- Praktična komponenta – se pravi sposobnosti in spretnosti, v ospredju je uporaba in aplikacija
- Vrednotna komponenta kaže, koliko so bile zaznane in doživete vrednote spojene z učno vsebino
- Motivacijsko-emocionalna komponenta: zanimanje za učni predmet, občutek dolžnosti, prizadevanje
- Genska komponenta (nadarjenost za predmet)
- Objektivna komponenta (možnosti za učenje)

Znanje delimo na

- Deklarativno: podatki, dejstva, prepričanja, mnenja in bolj kompleksna vsebinska znanja (npr. razlage...)
- Proceduralno: postopki za uporabo znanja v določenih procesih, izkazuje se z ustreznimi praktičnimi aktivnostmi
- Kondicionalno ali strateško: gre za ugotavljanje, kdaj, kje in zakaj uporabiti proceduralno in deklarativno znanje (načrtovanje, kombiniranje strategij)

Karakteristike ocen

- Veljavnost ocene je toliko večja, kolikor celovitejša je, od tega je tudi odvisna prognostičnost
- Zanesljivost oz. točnost, če se v nespremenjenih pogojih ponovno potrdi
- Objektivnost, če ocena izraža predmet ocenjevanja
- Občutljivost – pokažejo se razlike v znanju

Veljavnost ocenjevanja

- Prognostična ali napovedna veljavnost: ali lahko na osnovi ocen oz. rezultatov napovemo uspeh v nadaljnjem šolanju.
- Posledična veljavnost: gre za posledice, učinke, ki jih ima določena vrsta ocenjevanja na učenje in pouk (npr. učenci se učijo drugače, če pričakujejo naloge izbirnega kot če bodo morali odgovore sami oblikovati).

Načini ocenjevanja

- ustno ocenjevanje (spraševanje)
- pisno ocenjevanje
- praktično ocenjevanje

Ustno ocenjevanje (spraševanje)

- Najstarejši način
- Poteka po modelu vprašanje – odgovor
- Pomembna kakovost vprašanj in postavitev problemskih situacij
- Primerno za številčno in opisno ocenjevanje

Na ustno ocenjevanje vpliva:

- odnos učitelj – učenec (simpatija, antipatija)
- miselni in drugi vzorci učitelja (reprodukcija)

- sistem znakov učitelja (geste, prikimavanje)
- različne verbalne sposobnosti , besedni zaklad in spomin učencev (socialno okolje, spol učenca)
- učenčeva spretnost spreminjanja vprašanja

Pisno ocenjevanje

- Podlaga za oceno so pisni izdelki učencev
- Vsak pisni izdelek je dokumentacija
- Učenci dobijo enaka in enako težka vprašanja
- Ni obremenjeno z odnosom učenec-učitelj
- Večja resnost
- Je ekonomično

Oblike pisnega ocenjevanja

- Kontrolna naloga: oblika objektiviziranega načina ocenjevanja. Zajema krajši obseg in globino snovi, omogoča hiter in objektivni način pridobitve ocene
- Naloga objektivnega tipa, podobne testom znanja, vendar ne upoštevajo vseh merskih karakteristik.

Naloga objektivnega tipa

- ugotavljajo predvsem učenčovo osnovno razumevanje znanja
- težje ugotavljajo njegovo globino

Vprašanja v nalogah objektivnega tipa so:

- Odprtega tipa tukaj lahko učenci celoviteje izrazijo svoje znanje
- Zaprtega tipa vsebujejo več modalitet pomanjkanje učenčevega izražanja obnavljanje ugibanje

Naloga zaprtega tipa

- Naloga dopolnjevanja
- Alternativne naloge
- Izbirne naloge
- Naloga povezovanja in urejanja

Naloga dopolnjevanja

Nakazani odgovor je potrebno dopolniti. Te naloge so rešljive na podlagi asociacijskega znanja.

Primer:

Žareča žica izžareva toploto in _____.

Alternativne naloge

Terjajo pritrdilni ali nikalni odgovor na neko trditev. Dajejo tudi možnost ugibanja.

Primer:

Ameriko je odkril Krištof Kolumb.

DA NE

Izbirne naloge

Učencem ponujajo več odgovorov, med katerimi je le eden pravilen. Večja je sorodnost nakaznih odgovorov, bolj silijo učence k razmišljanju.

Primer:

Slovenska zastava je:

- a. bela, modra, rdeča
- b. bela, rdeča, modra
- c. modra, rdeča, bela

Naloge povezovanja in urejanja

Sestavljene so iz dveh ali več kolon podatkov, ki jih učenci urejajo in povezujejo. Kolikor več logičnih odnosov je vgrajenih vanje, toliko bolj aktivirajo učenčevo razmišljanje.

Primer:

pomlad počitek

poletje trgatev

jesen sajenje

zima žetev

Prednosti nalog zaprtega tipa

- Zajemajo večji obseg učne vsebine in s tem dober pregled nad učno snovjo
- Hitrejša, racionalnejša ocenjevanje
- Večja zbranost učencev
- Več samostojnosti učencev

Pomanjkljivosti nalog zaprtega tipa

- Manj je samostojnega izražanja učencev
- Poudarek je na obnavljanju in ugibanju
- Niso upoštevane individualne posebnosti učencev

Naloge esejskega tipa

- Poudarek je na vrednotenju znanja
- Spodbujajo razumevanje učencev
- Osredotočajo se na bistvo
- Pomembno je interpretiranje, dokazovanje, reševanje problemskih situacij
- Formuliranje povzetkov

Praktično ocenjevanje

Učenci pretvorijo teoretično znanje v operativno znanje, oz. ga preverijo na praktičen način – z delom.

Pomembno je razumevanje, na osnovi tega uporaba znanja. Uporabno na različnih področjih: tehnika, športna vzgoja, naravoslovje, matematika družboslovje in jeziki (različni plakati, dramatizacije, intervjuji).

Zahteve pri ocenjevanju znanja

- Natančna obnova učne snovi (iz učbenika, iz zapiskov, ki so nastali po učiteljevi razlagi)
- Količina zapomnjenih podatkov (imen, letnic)

- Dobesedna obnova definicij
- Razumevanje snov

Raba usvojenega znanja v novih primerih

- Učenčev kritičen odnos do snovi
- Lastni pogledi in razmišljanje učenca
- Povezovanje znanja z drugimi predmeti
- Učenčevo navajanje novih primerov o obravnavani snovi

Taksonomija ciljev za kognitivno področje

- Znanje: učenci spominsko usvojijo dejstva, podatke, definicije, si jih zapomnijo in jih obnovijo v približno taki obliki, kot so jih dojeli. Osnovno razumevanje smisla.
- Razumevanje: učenci razumejo smisel in bistvo sporočila. Učenec pove s svojimi besedami, pojav razloži

- Uporaba: učenci na osnovi splošnih pravil, formul, zakonitosti, principov, rešujejo nove probleme, ki smo jim jih predložili. Transfer, že usvojena splošna znanja.

- Analiza: učenci so sposobni razstaviti neko sporočilo v sestavne dele tako, da postanejo jasni odnosi med sestavinami in njihova organizacija v celoto.

- Sinteza: učenci združujejo razne elemente v novo celoto, ki je doslej ni bilo. Ustvarjalnost, originalnost, konvergentno, divergentno mišljenje.

- Vrednotenje: gre za izrekanje sodb o vrednosti določenih idej, argumentov, izdelkov, rešitev glede na izbrane kriterije (zunanje, notranje)

Taksonomija ciljev za

konativno področje

- Sprejemanje: učenec se zave obstoja določenih pojmov.
- Reagiranje: učenec ni le opazovalec na določenem področju, ampak je aktiven, neka dela, ukrepa.
- Usvajanje vrednot: učenec začne nekaj ozitivno vrednotiti, bodisi na podlagi lastnih zkušenj ali sprejme vrednote od okolice
- Organiziranje vrednot: vrednote je potrebno organizirati, določiti njihove medsebojne odnose, ugotoviti, katere so pomembnejše.
- Razvoj celovitega značaja: vrednote se organizirajo v notranje skladen, celovit sistem in usmerjajo celotno ravnanje posameznika.

Cilji psihomotornega področja

- Veliki telesni gibi:
 - Gibi gornjih udov
 - Gibi spodnjih udov
 - Gibi več delov telesa hkrati
- Drobni koordinirani gibi:
 - zaporedje gibov
 - gibi rok, prstov

- koordinacija oči in rok
- koordinacija ušes in rok
- koordinacija rok, nog in oči
- kombinacija koordiniranih gibov
- Nebesedno sporočanje:
 - mimika
 - kretnje rok
 - gibi vsega telesa
- Govorne spretnosti:
 - oblikovanje glasov
 - govorno oblikovanje besed
 - govorno oblikovanje daljših tekstov
 - koordinacija besed in kretenj

SOLO taksonomija

- Temelji na bolj celostni oceni ravni razumevanja
- Uporabna pri ocenjevanju kakovosti učenčevih odgovorov na odprta vprašanja

Glavne stopnje SOLO taksonomije

Primer:

Zakaj je običajno več dežja na morski strani pobočja?

1. Predstrukturna – pripravljala stopnja: še ni pravega znanja (Odg.: Ker pade več dežja na morski strani)
2. Enostrukturna stopnja: učenec upošteva en vidik (Odg. Ker pride veter z morja najprej do tega pobočja)
3. Večstrukturna: učenec pozna več vidikov, jih še ne zna povezati in pravilno razložiti (odg. Veter prinese vlago z morja; ko jo odda, je nima več za drugo pobočje)
4. Odnosna: učenec poveže pomembne vidike, vendar le za dano situacijo (Odg. Ko se vlažen zrak z morja dviga po pobočju, se ohlaja in oddaja vlago, ki se kondenzira in povzroči deževje. Ko pride do druge strani pobočja, je veter že suh)
5. Abstraktna – učenec poveže in razume razne vidike, zna jih tudi prenesti na druge situacije, ker razume princip ali zakonitost na abstraktni ravni (razloži pojav kot v prejšnjem primeru, vendar poudari, da je učinek odvisen od reliefa, temperature, širših podnebnih razmer; zna napovedati, kaj se zgodi v spremenjenih razmerah).

Oblike ocenjevanja

- Številčno
- Opisno

Obe obliki imata skupno ozadje, to je spremljanje učenčevega napredka s prilagojenim sistemom ocenjevalnih postopkov, tehnik in instrumentov. Sledi različni zapis ocene.

Številčno ocenjevanje

- Temeljna namera tega ocenjevanja je eksaktno merjenje učenčevega znanja, njegove storilnosti.
- Ima pozitivne (motivacija) in negativne plati (tekmovanje, pomanjkanje individualizacije, učenje za ocene...)

Prednosti in pomanjkljivosti številčne ocene

- Hitra globalna predstava o učenčevem uspehu
- Lažja primerjava ocen
- Podrobnosti so zakrite
- Skromna individualizacija

Opisno ocenjevanje

- Bližje vrednotenju
- Znanje in sposobnosti razčlenjujemo, opozarjamo na pomanjkljivosti, poiščemo vzroke zanje, nakažemo izboljšave

Kaj so opisni kriteriji

- S pomočjo opisnih kriterijev preverjamo realizacijo ciljev in standardov znanja
- Pri njihovi pripravi izhajamo iz učnega načrta
- Služijo za povratno informacijo tako učitelju kot učencu

Postopek priprave opisnih kriterijev

- Določitev področja (npr. govorno, pisno sporočanje, utemeljevanje pri matematiki...)
- Določitev kriterijev (npr. tekoč govor, sodelovanje v pogovoru...)
- Priprava opisnikov – deskriptorjev-, ki so opisi kakovosti dosežkov na posamezni stopnji

Napake pri ocenjevanju

- Halo učinek: na oceno poleg znanja neupravičeno vpliva splošno mnenje o učencu, njegove prejšnje ocene
- Logična napaka : podobno ocenjujemo stvari, za katere menimo, da so si po logiki sorodne
- Učinek prvega vtisa povzroči, da učenca tudi pozneje ocenjujemo tako kot prvič
- Vpliv stereotipov in predsodkov: na ocenjevanje pretirano vplivajo npr. spol, socialni izvor, zunanost...
- Osebna enačba: pretirana strogost, popustljivost
- Prilagajanje vzorcu: učitelj prilagodi kriterij razredu, skupini, letniku. Z motivacijskega vidika ugodno, z vidika objektivnosti (?)

Preverjanje in ocenjevanje znanja je lahko:

- notranje
- zunanje

Notranje preverjanje in ocenjevanje znanja

- Opravlja ga vsak učitelj zase v svojem razredu
- Je ustno ali pisno
- Vprašanja pripravlja sam
- Ni primerljivosti

Zunanje preverjanje in ocenjevanje

Temeljna pogoja:

- enaki pogoji preverjanja in ocenjevanja
- primerljivost ocen oz. rezultatov

Temeljne značilnosti zunanjega preverjanja in ocenjevanja

- Vsi učenci rešujejo iste ali primerljive naloge
- Enotni kriteriji administracije preskusa
- Preskusi so do določene stopnje metrično preverjeni

Cilji zunanjega preverjanja in ocenjevanja

- Dodatna informacija o doseženem znanju učencev
- Prispevati k enakim izobraževalnim možnostim vseh učencev
- Prispevati k enotnejšim kriterijem učiteljevega ocenjevanja
- Dolgoročno vplivati na kakovost znanja
- Pomagati pri evalvaciji učnih načrtov
- Izboljševanje ocenjevanja
- Demokratizacija (odvisna od razvitosti ocenjevalne odgovornosti učencev in od učiteljeve naklonjenosti do soodločanja)
 - javnost ocene
 - utemeljitev ocene (poznavanje kriterijev)
 - dogovor o času spraševanja

• Individualizacija: najtežji del ne le v praksi, temveč tudi v teoriji. Odvisna je od naklonjenosti, dobre volje učiteljev. Učencem pomaga usvojiti temeljne učne cilje.

• Samoocenjevanje: navajanje učencev na analitično razčlenjevanje in vrednotenje svojega znanja, ločevanje bistvenega od manj bistvenega

Avtentične oblike ocenjevanja

- Drugačno, pristnejše ocenjevanje
- Poteka v kontekstu razrednega dogajanja
- Je sestavni del pouka
- Spodbuja k najboljšim dosežkom
- Uporablja kvalitativne zapise
- Je motivirajoče
- Časovno zahtevno
- Ni izzvano le za potrebe merjenja

Najpogostejše avtentične

oblike ocenjevanja

- Samoocenjevanje
- Praktično ocenjevanje
- Skupinsko ocenjevanje
- Učenčeva mapa dosežkov (portfolio)
- Avtentični testi

Samoocenjevanje

- Gre za ocenjevanje raznih izdelkov po dogovorjenih in obrazloženih kriterijih
- Vključevanje učencev
- Odgovornost učencev
- Ustrezno usposabljanje

Praktično ocenjevanje

Ali znajo učenci znanje uporabiti v konkretni dejavnosti?

Pomembno:

- izvedba preprostega eksperimenta
- presoja komunikacijskih spretnosti
- presoja psihomotoričnih spretnosti (npr. igranje instrumenta, mikroskopiranje...)
- presoja športnih spretnosti,
- upoštevanje pravil v skupini

Skupinsko ocenjevanje

- Gre za ocenjevanje rezultatov timskega dela

Učenčeva mapa dosežkov (portfelj)

- Zbirka učenčevih dosežkov na določenem področju
- Viden napredek učenca
- Učencu omogoča samorefleksijo
- Vanjo lahko vlagamo kriterijske izdelke in izdelke, ki jih izberejo učenci sami

Avtentični testi

- Uporaba sposobnosti in spretnosti kot v resničnem življenju (npr. zmanjševanje ali povečevanje količine v receptih)